

Janez Pavel II.

•
APOSTOLSKO PISMO
OB ZAČETKU
NOVEGA TISOČLETJA

•
†
M†M†M
†

Cerkveni dokumenti
91

Janez Pavel II.

Apostolsko pismo

**OB ZAČETKU
NOVEGA TISOČLETJA**

Družina
Ljubljana
2001

CERKVENI DOKUMENTI 91

Naslov izvirnika: GIOVANNI PAOLO II., LETTERA APOSTOLICA NOVO MILLENIO INEUNTE, Città del Vaticano 2001, Prevod: Branko Melink. Lektorica: Marija Bratina. Redakcija: Rafko Valenčič. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina d. o. o. Urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana d. d., marca 2001.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

269.5

JOANNES Paulus II, papež

Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja / Janez Pavel II.
- Ljubljana : Družina, 2001. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 ; 91)

Prevod dela: Lettera Apostolica Novo millenio ineunte

ISBN 961-222-341-6

I. Janez Pavel II, papež glej Joannes Paulus II, papež
111580672

JUBILEJNO LETO KOT IZZIV ZA PRIHODNOST

UVODNA BESEDA

Od začetka papeške službe je bila v besedah Janeza Pavla II. prisotna misel na novo tisočletje. Najprej kot zahvala za Kristusovo učlovečenje, ki je dva tisoč let bogati človeštvo, dalje kot poziv človeštvu, naj sprejme Kristusa, ki je »Odrešenik človeka« (naslov prve okrožnice l. 1979) ter kot načrt evangelizacije v novih razmerah. Zato je bilo apostolsko pismo »Ob začetku novega tisočletja«, izšlo je 6. januarja 2001, na praznik Gospodovega razglasenja in sklepni dan jubilejnega leta 2000, povsem pričakovano. Vsebina pisma je jasna in neposredna. V spomin prikličče pomembna dogajanja v preteklem stoletju in jubilejnem letu, ovrednoti jih s človeškega in krščanskega vidika, pokaže pomen nenehne Božje navzočnosti in delovanja v zgodovini človeštva, spodbuja k zvestobi sprejetim milostim in spoznanjem, osebnemu in občestvenemu izkustvu ter trajnim vrednotam, kakor jih živi vesoljna Cerkev.

1. Kristusovo učlovečenje – milostni klic za ljudi vseh časov

Osrednja resnica jubilejnega leta je Kristusovo učlovečenje in rojstvo, življenje in delovanje, trpljenje in smrt, vstajenje in vnebohod. Vse to ustvarja zgodovino odrešenja. Človeštvo se hvaležno spominja teh dogodkov, ki označujejo »polnost časa« (prim. Gal 4, 4), ki se danes obnavlja pred nami. Zgodovina odrešenja ima namreč poseben značaj. Ne spominja se le preteklih dogodkov, marveč človeka opozarja, da se poseg Božje milosti nenehno dogaja.

V tem duhu se apostolsko pismo spominja najprej tistih dogodkov jubilejnega leta 2000, ki so pomembni za vesoljno Cerkev. To so: očiščenje spomina in priznanje grešnosti otrok Cerkve v spravnem bogoslužju v baziliki sv. Petra v Rimu (12. marca 2000); spomin in razglasitev mučencev in pričevalcev vere 20. stoletja (7. maja),

med katerimi je tudi nad 200 slovenskih imen; milijonske množice romarjev, ki so prihajale v sveto mesto, so v spokornem duhu obiskale bazilike apostolov ter pristopale k zakramentu pokore. Med romarji, ki jih je papež sprejel, so bili otroci, mladina in družine, ostareli, bolniki in invalidi, kmetje, delavci in športniki, politiki in univerzitetni profesorji, zdravniki in umetniki, škofje in duhovniki, redovniki in redovnice, novinarji in vojaki, cirkuški igralci in zaporniki. Vsi so prihajali z istim namenom: da bi izpričali svojo vero in jo utrdili za nadaljnjo življenjsko pot, da bi se zahvalili za Kristusovo učlovečenje in njegovo bližino, da bi v molitvi in pokori globlje doživeli osebno spreobrnjenje, da bi izpričali pripravljenost za nove naloge, zlasti za solidarnost z drugimi. Vsem, Rimljanom in svetovni javnosti, je ostala najbolj v spominu dvomilijonska množica mladih, ki so ves teden napolnjevali rimske ulice in cerkve ter središče Tor Vergata, se zbirali pri molitvi in duhovnih pogovorih ter se tako odpirali delovanju Duha, ki jih kliče, da danes uresničijo sebe in izpolnijo svoje naloge v svetu. Mladi so krhka in ranljiva bitja. Od odraslih, voditeljev in ustanov je odvisno, ali jim bodo pomagali k osebni duhovni rasti. Vrednote, ki jih iščejo, kot so svoboda duha in veselje srca, je mogoče najti ravno v Kristusu. Zato mladim velja papežev klic: Sprejmite Kristusa, odločite se za dobro, bodite oblikovalci novega tisočletja! Ne gre pozabiti tudi ekumenskega značaja jubilejnega leta, ki je prišlo do izraza ob odprtju svetih vrat pri sv. Pavlu, 18. januarja 2000, nadaljevati pa se mora v skupnih naporih in molitvi za edinost, ki je v drugem tisočletju doživela dva velika udarca, vzhodni in zahodni razkol (leta 1054 in 1517).

Pismo se ozira tudi na tveganje socialne probleme, ki temeljijo današnje človeštvo. Državam, narodom in svetovnim organizacijam velja vabilo, naj v duhu prvotnega razumevanja jubilejnega leta vzpostavijo socialno pravičnost in pokažejo solidarnost z revnimi državami ter jim odpustijo dolgove. Le tako bodo te mogle iziti iz svojega položaja.

Nič manj niso bila pomembna romanja posameznih škofij bodisi v Rim bodisi v domače stolnice in svetišča. Podatki govore, da je v Sloveniji približno tretjina rednih obiskovalcev nedeljske maše obiskala stolnice, se udeležila spokornih bogoslužij in pristopila k zakramentu pokore, molila in se srečevala z drugimi v duhu vere. Osrednje dejanje vsakega srečanja je bilo obhajanje evharistije, ki je središče življenja in delovanja Cerkve. Temu namenu so bila posve-

čena tudi razna druga srečanja in kongresi, zlasti evharistični, ki so jih pripravile številne škofije.

Vsem in vsakemu velja klic jubilejnega leta in novega tisočletja: *Odrini na globoko! (Lk 5,4)* V tem klicu je izražena dinamičnost, ki ne dovoli, da bi se zadovoljili z doseženim, da bi gledali nazaj (prim. Lk 9,62), da bi ostali pri besedah, marveč kliče k delu za Božje kraljestvo. Središče Božjega kraljestva in človeške zgodovine pa je Kristus, ki ga mora kristjan spoznati, ljubiti in premišljevati. Najprej Kristus kot zgodovinska oseba, kakor ga predstavljajo evangeliji in krščanska tradicija. Ne sicer po pričakovanjih današnje zgodovine, vendar pa dovolj jasno za tistega, ki išče resnico in jo sprejema z vero. Kristus razodeva Očeta, njegovo usmiljeno ljubezen, prav tako človeku razodeva, kaj je človek. Premišljevanje o zgodovinskem Kristusu, ki je po Cerkvi vedno navzoč v človeštvu, odkriva njegovo božje-človeško podobo: •ivljenje in delovanje, trpljenje in smrt kot znamenje sprejemanja in vrednotenja zemeljskega bivanja, sredi katerega se uresničuje odrešenje. Tako so Kristusa sprejemali in o njem premišljevali svetniki, tako naj ga sprejema in o njem premišljuje današnji človek. Vstali Kristus stoji pred nami kot poroštvo našega vstajenja in odrešenja. Potrebno je naprej biti, potem delati.

2. •iveti in delovati iz notranjosti

Človeštvo tarejo mnoga vprašanja. Magičnih besed in dejanj, s katerimi bi jih rešili in tako uresničili •elje in načrte, ni. Tudi za pastoralno delo Cerkve velja isto. Krščanstvo gradi na Kristusovi obljubi: »Jaz sem z vami vse dni do dovršitve sveta« (Mt 28,20). Iz te obljube izhajajo pobude za delovanje. Temeljni, primarni program •ivljenja in delovanja vsakega človeka je: spoznati in ljubiti Kristusa ter hoditi za njim. Gre za program, ki je vedno in povsod veljaven glede na pestrost kultur in razmer. To je tudi program za tretje tisočletje. Iz tako zasnovanega primarnega programa izhaja pastoralni program, ki se prilagaja osebam in skupinam, času in razmeram. Katoličani so sprejeli program, ki ga je Janez Pavel II. predložil za vesoljno Cerkev in krajevne Cerkve v apostolskem pismu *V zarji tretjega tisočletja* (1995). Program je bil uspešen. Za sodobno pastoralo, ki pojmuje novo evangelizacijo kot prvenstveno nalogo,

je to velik izziv: evangelizacija oseb in skupin nekdanjega vernega okolja, oblikovanje novega občestva, vrednot in kulture.

Pismo omenja prednostne naloge. Najprej prizadevanje za osebno popolnost in svetost v duhu evangelijskega in koncilskega sporočila glede poklicanosti vseh k svetosti (prim. 1 Tes 4,3; C 39–42). Svetosti in popolnosti sta tuji moralno polovičarstvo in verska pozunanjenost (prim. Mt 5,48). Dalje molitev, katere se posamezni in občestva učijo v Kristusovi šoli. V njej izražajo zahvalo in prošnjo, češčenje in kontemplacijo. Molitev jih povezuje z Bogom in med seboj; molitev daje rast veri, da moremo dati odgovor na vprašanja sveta, zlasti obrobni kristjanov. Če ne bodo dobili zadovoljivega odgovora, se bodo obrnili k praznoverju, segali po nadomestkih, iskali v sektah in odpadli od vere. Potrebna je osebna in občestvena vzgoja za molitev, zlasti za razumevanje in molitev psalmov, ki so vzorec molitve, pa tudi vzgoja za vrednotenje ljudskih pobožnosti. Nedeljsko bogoslužje mora postati vrhunec pastoralne dejavnosti Cerkve; je dan za Gospoda in človeka, je spomin in obhajanje, je oblika identifikacije, prostor zbiranja in pričevanja sredi razkristjanjenega sveta. Ob Božji besedi in Kruhu življenja kristjani, ki postajajo mala čreda, pričujejo za Gospoda, pričujejo sredi sveta.

Današnja kultura in miselnost zavračata greh, čeprav mnogo stvari človeku jemlje mir, harmonijo in srečo. Zato današnji človek toliko bolj potrebuje sprave in odpuščanja, ki ju more dati samo Bog. V času takšne krize morajo duhovniki biti na voljo ljudem za spoved in pogovor. To potrjujejo mnogi, ki so v svetem letu pristopili k zakramentu sprave. Kristus ve, kaj je človek, zato mu je dal na voljo ta zakrament. Naloga vseh je, da odkrijejo njegovo vrednost.

Za branje in premišljevanje Svetega pisma (lectio divina) se je posebej zavzemal koncil. Božja beseda tako nekoč kot danes ljudi zbira, jih poučuje in oblikuje. Božja Beseda, Kristus, je središče nove evangelizacije, ki je naloga vseh, ne le nekaterih. Vendar mora biti oznanjevalec pozoren tudi na inkulturacijo evangelija v razmere, tako bogate in različne, da bo postal »vsem vse« (1 Kor 9,22). Vzorniki za oznanjevanje in pričevanje so mučenci, ljudje preteklega in našega časa, ki smo se jih v jubilejnem letu posebej spominjali kot pričevalcev vere in zvestobe Bogu.

Primat milosti je pomembno dejstvo tako za osebno versko življenje kot za pastoralno delovanje Cerkve. Milost prihaja po molitvi, po

veri in zaupanju v Boga. Pastoralno delo je neuspešno, če tega ne upošteva. Vera in zaupanje namreč izhajata iz prepričanja, da je potrebno na Gospodovo besedo »vreči mreže« (prim. Lk 5,5). Ob veri in (za)upanju je najmočnejše pričevanje krščanstva pričevanje ljubezni. Evangelij postavlja ljubezen na prvo mesto. Današnji čas je pozoren zlasti na občestveno pričevanje: na oblike občestvene duhovnosti, sodelovanja in solidarnosti. Gre tudi za oblike povezave s Petrovim naslednikom, za kolegialnost med škofi in duhovniki, med škofi, duhovniki in verniki, med duhovnimi gibanji, sveti in pastoralnimi ustanovami, tudi škofovskimi konferencami, uradi rimske kurije ipd. Edinost in občestvo, ki se izražata najprej znotraj Cerkve, se morata uresničevati tudi na ekumenskem področju, v skrbi za majhne in zapuščene, ki so preferenčna skupina v Božjem kraljestvu.

Izzivov današnjega sveta, kot so mir, vojna, arišča, ogrojanje življenja od spočetja do smrti, nove možnosti in nevarnosti znanstvenega razvoja, zlasti biotehnologije, ni mogoče reševati brez etičnih meril. Na teh področjih imajo verni laiki posebne naloge, zavedajoč se, da jih vera še bolj nagiba k delu za skupno blaginjo (prim. CS 34 in 43), k preraščanju individualistične in intimistične duhovnosti.

3. Spodbude in vzorci

Ob koncu vsebinske predstavitve apostolskega pisma Ob začetku novega tisočletja povzemamo nekaj izrazito pastoralnih sporočil, ki so nekakšen vzorec in merilo za pastoralno delo.

Pregled opravljenega dela ali pastoralna refleksija je pomemben člen pastoralne dejavnosti. Gre za ovrednotenje tega, kar je bilo dobro opravljeno, ter kritični pogled na napake in opustitve. Sodobni pastori je s tem dan vzorec, kako je treba to narediti, kaj ovrednotiti, kako načrtovati delo v prihodnosti.

Pismo do podrobnosti omenja uresničenje raznih jubilejnih programov na ravni vesoljne Cerkve. Takšen obračun je potrebno opraviti tudi na ravni krajevne Cerkve (škofije) in njenih delov (upnij, občestev). Ne bo odveč ugotovitve zapisati, da se bomo iz tega nekaj naučili mi in prihodnji rodovi.

Pastoralne dejavnosti v jubilejnem letu niso bile nikakršen revolucionarni premik. Prav v tem je njihova vrednost. Programi, ki jih

pismo priporoča za prihodnje, imajo svoje mesto v klasični pastoralni, tako osebno spreobrnjenje, askeza in druge pobožne vaje, zlasti pa občestvena prizadevanja in dejavnosti, ki jim današnja pastoralna in miselnost dajeta velik poudarek. Razne dejavnosti, ki upoštevajo specifične razmere, pa imajo svoje mesto v pastoralni krajevnih Cerkev.

Pismo je namenjeno vsem pastoralnim (so)delavcem v pastoralni, članom župnijskih pastoralnih svetov, drugih občestev, gibanj in cerkvenih združenj, ne nazadnje tudi kot predlog za osebno meditacijo. Smemo upati, da bo tudi pri slovenskih bralcih obrodilo bogate sadove.

*Rafko Valenčič
urednik*

Janez Pavel II.

Apostolsko pismo

OB ZAČETKU NOVEGA TISOČLETJA

**Škofom, duhovnikom in vernikom
ob sklepu velikega jubileja leta 2000**

*Bratom v škofovski službi, duhovnikom in diakonom,
redovnikom in redovnicam, vsem vernim kristjanom.*

1. Ko se ob začetku novega tisočletja poslavljamo od velikega jubileja, s katerim smo počastili dvatisočletnico Jezusovega rojstva, in se pred Cerkvijo odpira nov del poti, odmevajo v mojem srcu besede, ki je z njimi nekega dne Jezus, potem ko je množicam govoril iz Simonovega čolna, povabil apostola naj »odrine na globoko« za ribolov. »*Odrini na globoko*« (Lk 5,4). Peter in njegovi prvi tovariši so upoštevali Jezusove besede in vrgli mreže. »In ko so to storili, so zajeli veliko množino rib« (Lk 5,6).

»Odrini na globoko« – »Duc in altum«! Vedno znova slišimo, kako odmeva ta beseda nam danes. Vabi nas, da se hvaležno spominjamo preteklosti, zavzeto živimo v sedanjem času in se z zaupanjem obračamo v prihodnost: »Jezus Kristus je isti, včeraj in danes in na veke« (Heb 13,8).

Veselje Cerkve, ki se je v tem letu še bolj zazrla v obličje svojega Ženina in Gospoda, je bilo veliko. Še bolj kot kdajkoli poprej je postala potujoče Božje ljudstvo. Vodi ga On, ki je »veliki Pastir ovc« (Heb 13,20). Izredno živo in zavzeto je toliko njenih udov, članov Božjega ljudstva, tu v Rimu, v Jeru-

zalemu in v posameznih krajevnih Cerkvah prestopilo »sveta vrata«, ki je Kristus. Njemu, ki je cilj zgodovine in edini Odrešenik sveta, sta Cerkev in Sveti Duh klicala: »Marana tha« – »Pridi Gospod Jezus« (Prim. Raz 22,17.20; 1 Kor 16,22).

Ni mogoče izmeriti milostnega dogajanja, ki se je v teku tega leta dotaknilo zavesti ljudi. Toda prav gotovo je, da se je na Cerkev razlila »reka žive vode«, ki nenehno izvira »od prestola Boga in Jagnjeta« (prim. Raz 22,1). To je voda Duha, ki odžaja in prenavlja (prim. Jn 4,14). To je usmiljena Očetova ljubezen, ki nam jo je v Kristusu vnovič razodel in podaril. Ob sklepu tega leta je mogoče z obnovljeno radostjo ponoviti starodavno zahvalno molitev: »Zahvaljujte se Gospodu, ker je dober, ker na veke traja njegova dobrota« (Ps 118/117/,1).

2. Pri tem čutim potrebo, da se, predragi, obrnem na vas, da bi skupaj zapeli hvalnico. Že od samega začetka svojega pontifikata sem gledal na to sveto leto 2000 kot na pomembno prelomnico. V obhajanju tega jubileja sem videl previdnostno priložnost, ko je Cerkev petintrideset let po drugem vatikanskem koncilu povabljena k premisleku glede lastne preнове, da bi se lahko z novim zagonom lotila svojega evangelizatorskega poslanstva. Ali je jubilej v tej nameri uspel? Za naše napore, velikodušna prizadevanja in seveda tudi pomanjkljivosti, ve Bog. Nikakor ne smemo pozabiti na dolžnost, da se mu zahvalimo za »čudovita dela«, ki jih je napravil po nas. »*Gospodove dobrote bom opeval na veke*« (Ps 89/88/,2). Obenem se vse, kar se je zgodilo pred našimi očmi, ponuja v premislek, v določenem smislu pa je potrebno to tudi razvozlati, da bi prisluhnilo, kaj je Duh skozi vse to tako goščeno leto povedal Cerkvi (prim. Raz 2,7.11. 17 itn).

3. Predvsem pa je, dragi bratje in sestre, naša dolžnost, da se usmerimo v prihodnost, ki nas pričakuje. Tolikokrat smo v teh mesecih zrli v novo tisočletje, ki ga začenjamo, in doživljali jubilej ne le kot spomin na preteklost, ampak tudi kot prerokbo prihodnosti. Sedaj je potrebno prejete milosti

uporabiti in jih prevesti v zavzeto načrtovanje in čisto določene dejanske poteze. K tej nalogi bi želel povabiti vse krajevne Cerkve. Ko je katerakoli izmed teh zbrana ob svojem škofu pri poslušanju Božje besede, bratski skupnosti in »lomljenju kruha« (prim. Apd 2,42), v njej »resnično živi in deluje ena, sveta, katoliška in apostolska Kristusova Cerkva«. ¹ In prav v konkretnosti vsake posamične Cerkve dobi skrivnost enega samega Božjega ljudstva tisto posebno obliko, ki ga usposablja, da ravna ustrezno posamičnim okoljem in kulturam.

To zakoreninjenje Cerkve v prostoru in času končno odraža samo dinamiko odrešenja. Zdaj naj torej vsaka krajevna Cerkva preiščuje, kaj je Duh povedal Božjemu ljudstvu v tem posebnem milostnem letu, pa tudi v daljšem časovnem razponu vse od drugega vaticanskega koncila, preveri svoja prizadevanja in najde nov polet za svojo duhovno in pastoralno dejavnost. V ta namen želim ob sklepu jubilejnega leta s tem pismom dati svoj dar kot prispevek svoje Petrinske službe, da bi Cerkev vedno bolj blestela zaradi pestrosti darov, ki jih premore, in edinosti glede poti, ki jo ima pred sabo.

¹ Odlok o pastirski službi škofov (Š), 11.

I. SREČANJE S KRISTUSOM DEDIŠČINA VELIKEGA JUBILEJA

4. »Zahvaljujemo se ti, Gospod Bog, vladar vsega« (Raz 11,17). V Buli o napovedi velikega jubilejnega leta sem izrazil željo, da bi dvatisočo obletnico skrivnosti Učlovečenja živeli kot »edinstveno in nenehno pesem zahvale Sveti Trojici«² in obenem kot »pot sprave in znamenje resničnega upanja za vse, ki se ozirajo na Kristusa in na njegovo Cerkev.«³ Izkušnjo svetega leta so zaznamovale prav te vitalne razsežnosti. V posamičnih trenutkih so dosegle tak naboj, da smo mogli takorekoč z roko otipati usmiljeno prisotnost Boga, od katerega »prihaja vsak dober dar in vsako popolno darilo« (Jk 1,17).

Predvsem mislim na *razsežnost čaščenja*. Tu se v veri poraja vsak pristen odgovor na razodetje Boga v Kristusu. Krščanstvo je milost, je presenečenje s strani Boga, ki ni ostal le pri tem, da je svet in človeka ustvaril, ampak je tudi stopil vstric s svojo stvarjo. Potem ko je velikokrat in na veliko načinov govoril »po prerokih, nam je v teh dneh poslednjega časa spregovoril po Sinu« (Heb 1,1–2).

V teh dneh! Da, jubilej nam je dal čutiti, da potem ko je preteklo dvatisoč let zgodovine, ni izgubil prav nič svoje svežine tisti »danes«, s katerim so angeli naznanili pastirjem čudoviti dogodek Jezusovega rojstva v Betlehemu: »Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Odrešenik, ki je Mesija, Gospod« (Lk 2,11). Dvatisoč let je minilo, pa je izjava, ki jo je Jezus dal o svojem poslanstvu pred osuplimi someščani v sinagogi v Nazaretu, bolj kot kdajkoli živa; obrnil je nase Izajijevo prerokbo: »Danes se je to pismo izpolnilo, kakor ste slišali« (Lk

² Bula Skrivnost učlovečenja, CD 79, Ljubljana 1999, 3.

³ Prav tam, 4.

4,21). Dvatisoč let je mimo, pa še vedno tako tolažljivo zveni za grešnega človeka – in kdo to ni? – ki tako zelo potrebuje usmiljenja, tisti odrešujoči »danes«, ki je na križu odprl vrata Božjega kraljestva skesanemu razbojniku: »Resnično povem ti: danes boš z menoj v raj« (Lk 23,43).

Polnost časov

5. Sovpadanje tega jubileja z vstopom v novo tisočletje je nedvomno ugodno vplivalo na dojemanje Kristusove skrivnosti na prostranem obzorju odrešenjske zgodovine. Pri tem je treba iti mimo vseh milenarističnih domišljij. Krščanstvo je vera, ki je trdno zasidrana v zgodovini. Bog je namreč hotel skleniti z Izraelom zavezo na trdnih tleh zgodovine in tako ob »polnosti časov« (Gal 4,4) pripraviti rojstvo Sina iz Marijinega naročja. Kristus je v svoji skrivnosti Boga in človeka temelj in središče, os zgodovine, je njen smisel in poslednji cilj. Po njem je bilo – Beseda je namreč podoba Očeta – vse ustvarjeno (Jn 1,3; prim. Kol, 1,15). Njegovo učlovečenje, ki dosega svoj vrh v velikonočni skrivnosti in daru Duha, predstavlja utripajoče srce časa, skrivnostno uro, v kateri se nam je približalo Božje kraljestvo (prim. Mr 1,15). Še več, pognalo je svoje korenine kot seme, iz katerega naj bi zrastle veliko drevo (prim. Mr 4,30–32) v naši zgodovini.

»Slava tebi, Jezus Kristus, danes in vedno vladal boš ti!« S to pesmijo, ki se je tisoč in tisočkrat znova oglasila, smo se to leto poglobljali v Kristusa, kakor nam ga predstavlja Knjiga Razodetja: »Jaz sem Alfa in Omega, Prvi in Zadnji, začetek in konec« (Raz 22,13). Ko smo se poglobljali v Kristusa, smo skupaj z njim častili Očeta in Duha, eno in nedeljivo Trojico, nepojmljivo skrivnost, v kateri je vir vsega in tudi dopolnitev vsega.

Očiščenje spomina

6. Da bi bilo naše oko kar najbolj čisto za poglobljanje v skrivnost, je bilo to jubilejno leto močno zaznamovano s

prošnjo za odpuščanje. To ne velja le za posameznike, ki so premotrili svoje življenje, da bi si izprosili usmiljenja in prejeli poseben dar odpustka, ampak tudi za celotno Cerkev, ki se je hotela spominjati nezvestob, s katerimi je veliko število njenih otrok v teku zgodovine vrglo senco na njen obraz, ki je obraz Kristusove Neveste.

Na to izpraševanje vesti smo bili že dolgo pripravljani. Zavedamo se namreč, da je Cerkev, ki ima v svojem naročju grešnike, hkrati »sveta in vedno potrebna očiščevanja«. ⁴ Znanstvena srečanja so nam pomagala vzeti pod drobnogled tiste vidike, kjer evangelijski duh v teku prvih dveh tisočletij ni prišel vedno do izraza. Ne bo mogoče kar tako hitro pozabiti na spravno bogoslužje, ki smo ga v baziliki sv. Petra obhajali 12. marca leta 2000. Pri njem sem uprl pogled v Križanega in dvignil glas Cerkve, proseč odpuščanja za grehe vseh njenih otrok. To »očiščenje spomina« je okrepilo naše korake na poti v prihodnost in nas vse napravilo bolj ponižne in čuječe v naši predanosti evangelijski.

Pričevalci vere

7. Vsekakor pa nas živa spokorna zavest ni ovirala, da bi Gospodu ne dali časti za vse, kar je storil skozi minula stoletja, posebej v stoletju, ki smo ga pravkar zapustili; zlasti, da je svojo Cerkev potrdil z veliko množico svetnikov in mučencev. Za nekatere izmed njih je bilo jubilejno leto tudi leto njihove beatifikacije ali razglasitve za svetnike. Svetost se je izkazala kot razsežnost, ki nadvse dobro odraža skrivnost Cerkve, pa naj govorimo o likih svetih papežev, ki jih zgodovina dobro pozna, ali pa o preprostih laikih ali redovnih osebah na tej ali drugi celini zemeljske oble. So sporočilo, zgovorno samo po sebi in ne potrebuje besed. Svetost v živo razodeva Jezusov obraz.

Ob priložnosti Svetega leta je bilo zelo veliko storjeno, da bi zbrali dragocene *spomine na pričevalce vere v 20. stoletju*. Spomnili smo se jih in jih počastili 7. maja 2000 sku-

⁴ Dogmatična konstitucija o Cerkvi, 8.

paj s predstavniki drugih Cerkev ali cerkvenih skupnosti na zgovornem prizorišču v Koloseju, ki je simbol prvih preganjanj. Te dediščine ne smemo zapraviti, terja trajno dolžnost hvaležnosti in jo ponovno dajemo v zgled za ponesemanje.

Potujoča Cerkev

8. Takorekoč po sledih svetnikov so prišli in se tu v Rimu izmenjali pri grobovih apostolov nešteti sinovi in hčere Cerkev, željni spričati svojo vero, spovedati se svojih grehov in sprejeti odrešujoče usmiljenje. V tem letu nisem bil le tolikokrat prevzet ob pogledu na tolikšno množico ljudi, ki so ob slavjih napolnili Trg sv. Petra. Pogosto sem se ustavil in spremljal dolge vrste romarjev, ki so potrpežljivo čakali, da bi stopili skozi sveta vrata. Prizadeval sem si, da bi v slehernem izmed njih bral njegovo življenjsko zgodbo, ki je stkana iz radosti, tesnob in bolečin; zgodbo s katero se je srečal Kristus in ki se lahko v dialogu z njim nadaljuje kot pot upanja. Ko sem opazoval nenehno prihajanje in odhajanje romarskih skupin, sem to doživljal tudi kot zelo otipljivo podobo potujoče Cerkev, tiste Cerkev, ki nadaljuje svoje romanje, kot pravi sv. Avguštín, »med preganjanji sveta in tolažbami Boga«. ⁵ Ne zmoremo več kot to, da smo priče zgolj zunanjemu videzu tega edinstvenega dogajanja. Kdo bi lahko preštel čudeže milosti, ki so se zgodili v srcih? Najbolj primerno je, da molčimo in častimo Boga, ponižno zaupajoč v njegovo skrivnostno delovanje in nenehno opevamo njegovo ljubezen: »*Gospodove dobrote bom opeval na veke!*«

Mladi

9. Na neštetih srečanjih v svetem letu so se zbrale najrazličnejše skupine ljudi. Število udeležencev je bilo za res presenetljivo, tako da je bil to včasih resen preizkus tako

⁵ De civitate Dei XVIII, 51, 2; PL 41, 614; Prim. C, 8.

za organizatorje kot za animatorje, tako cerkvene kakor tudi civilne. Želim uporabiti priložnost in se v tem pismu vsem kar najpristrčneje zahvaliti. Toda še bolj kakor število, je bilo tisto, kar me je tolikokrat ganilo, ugotovitev, da si romarji nadvse resno prizadevajo za molitev, premišljevanje, občestvenost, kar so ta srečanja najbolj razodevala.

In kako bi bilo mogoče, da bi se ne spominjali *radostnega in navdušujočega srečanja mladih*? Če bo katera podoba jubilejnega Svetega leta 2000 še bolj kot druge ostala živo v spominu, bo to prav gotovo podoba morja mladih, s katerimi mi je bilo dano vzpostaviti nekakšen privilegirani dialog v vzdušju medsebojne neklonjenosti in globokega sporazumevanja. To vzdušje se je začelo že z dobrodošlico, ki sem jim jo izrekel na Trgu sv. Janeza v Lateranu in na Trgu sv. Petra. Potem sem jih videl rojiti po mestu, vesele kot se pač za mlade spodobi, pa tudi zamišljene, željne molitve, »smisla«, resničnega prijateljstva. Ne bo tako lahko, ne zanje ne za tiste, ki so jih videli, izbrisati iz spomina tega tedna, v katerem se je Rim »z mladimi pomladil«. Evharistično slavljenje na Tor Vergata bo ostalo nepozabno.

Še enkrat se je zgodilo, da so se mladi v Rimu in v Cerkvi pokazali kot *poseben dar Božjega Duha*. Ko gledamo na mlade v sodobni družbi z njihovo krhkostjo in problemi, s katerimi so zaznamovani, se nas včasih loteva rahel pesimizem. Jubilej mladih nas je nekako »prestavil v drug svet« v prostranost, prostost. Prejeli smo sporočilo mladih. Vanj je položeno globoko hrepenenje – kljub mogočim zastranitvam – po vseh tistih pristinih vrednotah, ki imajo v Kristusu svojo polnost. Mar ni Kristus skrivnost prave svobode in najglobljega veselja srca? Ali ni Kristus največji prijatelj in obenem vzgojitelj za vsako pristno prijateljstvo? Če mladim predstavimo pravi Kristusov obraz, bodo Kristusa doživeli kot prepričljiv odgovor in bodo sposobni sprejeti njegovo sporočilo, tudi ko bo zahtevno in zaznamovano s križem. In zato sem se potem oprl na njihovo navdušenje in nisem okleval, da bi od njih ne zahteval korenitih odločitev glede vere in glede življenja. Takorekoč s prstom sem poka-

zal na čudovito nalogo: to, da iz sebe napravijo »jutranjo stražo« (prim. Iz 21,11–12) ob zori novega tisočletja.

Romarji različnih kategorij

10. Razumljivo je, da na tem mestu ne morem podrobneje prikazati posameznih dogodkov jubilejnega leta. Vsak izmed njih je imel svoje značilnosti in je pustil svoje sporočilo, ne le tistim, ki so se ga osebno udeležili, ampak tudi tistim, ki so zanj zvedeli in ga spremljali od daleč, po sredstvih obveščanja. Ni mogoče, da se ne bi spomnili prazničnega vzdušja ob prvem velikem skupnem srečanju, ki je bilo namenjeno *otrokom*. Začeti pri njih, pomeni na neki način spoštovati Jezusov opomin: »Pustite otroke, naj prihajajo k meni« (Mr 10,14). To morda pomeni, naj še večkrat ponovimo gesto, ki jo je On sam napravil, ko je »postavil mednje« otroka in s tem pokazal, kakšno držo naj človek zavzame, če hoče priti v Božje kraljestvo (prim. Mt 18,2–4). Tako so, v določenem smislu, prav po stopinjah otrok prišle prosit za jubilejne milosti najrazličnejše skupine odraslih: od ostarelih do bolnih in invalidov, od delavcev v tovarnah in na poljih do športnikov, od umetnikov do univerzitetnih učiteljev, od škofov in duhovnikov do oseb posvečenega življenja, od politikov do časnikaarjev in celo vojakov. Prišli so potrditi smisel svoje službe kot službe miru.

Veliko razsežnost je imel *zbor delavcev*, ki se je zgodil 1. maja na tradicionalni datum praznika dela. Njih sem prosil, naj živijo duhovnost dela po zgledu sv. Jožefa in samega Jezusa. Njihovo jubilejno srečanje mi je poleg tega dalo priložnost, da sem zelo odločno izrazil povabilo k sanaciji ekonomskih in družbenih neravnotežij na področju dela in k odločnemu uravnavanju procesov ekonomske globalizacije v smer solidarnosti in dolžnega spoštovanja do sleherne človeške osebe.

Otroci, ki se nikoli ne naveličajo praznovanja, so se povrnili v Rim na dan jubileja družin. Tokrat so bili predstavljeni svetu kot »pomlad družin in družbe«. To jubilejno

srečanje je bilo zares zelo zgovorno. Toliko družin z najrazličnejših koncev sveta je prišlo, da bi bili z obnovljeno gorečnostjo deležni Kristusove luči glede na to, kako prvotni Božji načrt zadeva prav njih (prim. Mr 10,6–8; Mt 19,4–6). Družine so se zavzele, da bodo to luč izzarevale sredi kulture, ki na vedno bolj zaskrbljujoč način tvega, da bo zapravila sam smisel zakona in tudi družine kot ustanove.

Med najbolj ganljivimi srečanji ostaja zame, če mislim naprej, tisto, *z jetniki zaporov Regina Coeli*. V njihovih očeh sem bral bolečino, pa tudi kesanje in upanje. Zanje je bil jubilej še prav na poseben način »leto usmiljenja«. Simpatično je bilo naposled tudi srečanje s svetom gledališke umetnosti zadnje dni leta. Gledališče ima za duha ljudi veliko privlačno moč. Ljudi, ki se s tem ukvarjajo, sem spomnil na veliko odgovornost, da ponudijo občinstvu poleg vesele zabave tudi pozitivna in moralno zdrava sporočila, ki zmorejo ljudem vlivati zaupanje in ljubezen do življenja.

Mednarodni evharistični kongres

11. Po logiki bi moral imeti Mednarodni evharistični kongres v tem jubilejnem letu še posebej značilen pomen. In ga je tudi imel. Če je Evharistija Kristusova daritev, ki se med nami ponavzoča, kako ne bi bila torej Kristusova stvarna prisotnost v središču svetega leta, ki je bilo posvečeno prav učlovečenju Besede. Prav zaradi tega je bilo že vnaprej predvideno, da bo to leto »intenzivno evharistično«⁶ in zato smo si prizadevali, da bi ga tako tudi preživeli. Obenem pa, kako naj bi ob spominu na rojstvo Sina pozabili na njegovo Mater? Marija je bila na jubilejnem slavlju navzoča ne le prek primernih in pomenljivih zborovanj in shodov, ampak predvsem na velikem dejanju Posvetitve. Obdan z velikim številom škofov z vsega sveta sem izročil njeni materinski skrbi življenje mož in žena v novem tisočletju.

⁶ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *V zarji tretjega tisočletja*, CD 58, Ljubljana 1995, 55.

Ekumenska razsežnost

12. Razumeli boste, da je najlaže prosto govorim o jubileju zlasti tako, kakor sem ga videl s Petrovega sedeža. Vsekakor ne bom prezrl dejsta, ki sem ga sam hotel, da se jubilej v vsej polnosti obhaja tudi v krajevnih Cerkvah. Večina vernikov je mogla prejeti posebne milosti prav tam, še zlasti popolni odpustek, povezan z jubilejnim svetim letom. Pri tem pa je pomenljivo, da so mnogotere škofije začutile željo, da bi bile s kar močnimi skupinami vernikov navzoče tudi tu v Rimu. Tako je večno mesto še enkrat odigralo svojo previdnostno vlogo kot kraj, v katerem se bogastvo in darovi vsake posamezne Cerkve, in tudi vsakega posamičnega naroda in kulture zlivajo/usklajujejo v »katoliškost«, da bi tako ena sama Kristusova Cerkev na vedno bolj zgovoren način razodevala svojo skrivnost, da je zakrament edinosti.⁷

Zavzel sem se, naj se v sporedu jubilejnega leta posveti še posebna pozornost ekumenski razsežnosti. Ni lepše priložnosti za ohrabritev na poti k popolni edinosti kot skupno praznovanje Kristusovega rojstva! Veliko naporov smo vložili v ta namen. Tako polno luči je bilo ekumensko srečanje v baziliki sv. Pavla 18. januarja 2000, ko so prvič v zgodovini družno odprli sveta vrata Petrov naslednik, anglikanski primas in metropolit ekumenskega carigrajskega patriarhata ob navzočnosti predstavnikov Cerkva in cerkvenih skupnosti z vsega sveta. V tem duhu so potekala tudi nekatera pomembna srečanja s pravoslavnimi patriarhi in poglavarji pripadnikov drugih krščanskih veroizpovedi. Še posebej se spominjam nedavnega obiska Njegove Svetosti Karenkina II., najvišjega Patriarha in Katolikosa vseh Armencev. Poleg tega so se mnogi verni drugih Cerkva in cerkvenih skupnosti udeležili jubilejnih srečanj za posamezne skupine. Pot ekumenizma je prav gotovo naporna, morda bo tudi dolga, toda poživlja nas upanje, da nas vodi navzočnost Vstalega in neizčrpna moč njegovega Duha, ki je sposoben vedno novih presenečenj.

⁷ Prim. C, 1.

Romanje v Sveto deželo

13. Kako bi se naposled ne spominjal svojega osebne-ga praznovanja jubileja na poteh po Sveti deželi? Želel sem ga začeti v Uru na Kaldejskem, da bi se takorekoč otipljivo odpravil po stopinjah Abrama, ki je, kar zadeva »vero, naš oče« (prim. Rim 4,11 – 16). V tem pogledu sem moral biti zadovoljen le z duhovnim popotovanjem, s sugestivnim »bogoslужjem Božje besede«, ki smo ga obhajali 23. februarja v Avli Pavla VI. Kmalu zatem pa sem se zares odpravil na romanje po poteh zgodovine odrešenja. Tako sem doživel veselje, da sem se lahko ustavil na Sinaju, na prizorišču, kjer je bil podarjen Dekalog in sklenjena prva zaveza. Mesec dni pozneje sem spet šel na pot, stopil na goro Nebo in se potem podal na prav iste kraje, kjer je živel in jih posvetil Odrešenik. Težko je izraziti ganjenost, ki sem jo občutil, ko sem smel počastiti kraj Kristusovega rojstva in kraj, kjer je Kristus živel, Betlehem in Nazaret; da sem mogel obhajati evharistijo v dvorani zadnje večerje, na samem kraju ustanovitve; da sem lahko ponovno premišljeval o skrivnosti križa na Golgoti, kjer je On dal življenje za nas. Na teh tako nemirnih krajih, ki jih tudi zadnje čase prizadeva nasilje, sem lahko okušal izredno gostoljubje, ne le s strani otrok Cerkve, ampak tudi s strani izraelske in palestinske skupnosti. Prav tako sem bil globoko prevzet v molitvi ob zidu žalovanja in obisku mavzoleja Yat Vashem, kraju strašljivega spomina na žrtve nacističnih taborišč. To romanje je bilo doživetje bratstva in miru, ter ga imam vedno znova pred očmi kot enega izmed najlepših darov jubilejnega dogajanja. Ko se v mislih vedno znova vračam k vzdušju, ki sem ga doživljal v tistih dneh, ne morem, da ne bi izrazil občutene želje po skorajšnji in pravični rešitvi še vedno odprtih vprašanj v teh svetih krajih, ki so pri srcu prav vsem, Izraelcem, kristjanom in muslimanom.

Mednarodni dolg

14. Jubilej je bil tudi – drugačen ni mogel biti – velik dogodek krščanske ljubezni in solidarnosti. Že vsa pripravljalna leta sem pozival k večji in bolj učinkoviti pozornosti do problema revščine, ki še vedno pesti človeštvo. Še poseben pomen je dobil v tem prizadevanju problem mednarodnega dolga revnih držav. Kar zadeva te zadnje: že v samo logiko jubileja je bila vključena gesta velikodušnosti. V svoji izvirni biblični zamisli je bil to ravno čas, ko si je skupnost prizadevala, da bi ponovno vzpostavila pravičnost in solidarnost v odnosih med osebami, tako da so poskrbeli za vrnitev odvzetih materialnih dobrin.

Z veseljem ugotavljam, da so v zadnjem času parlamenti številnih držav upnic izglasovali, da podarijo znatne vsote dvostranskega dolga v prid najbolj revnim in zadolženim državam. Sem zato, da pristojne vlade čimprej izpolnijo te parlamentarne sklepe. Kot veliko bolj problematično pa se je pokazalo vprašanje multilateralnega dolga, ki so ga najele najbolj revne države pri mednarodnih finančnih organizacijah. Želeti bi bilo, da bi države članice teh organizacij, predvsem tiste, ki imajo pri odločitvah večjo težo, uspele dobiti potrebna soglasja, da bi prišli do hitre rešitve tega vprašanja. Od tega je odvisna razvojna pot mnogih držav s težkimi posledicami za ekonomski in bivanjski položaj tolikih oseb.

Nov dinamizem

15. To so le nekatere najbolj izrazite poteze med jubilejnimi izkušnjami. Toliko vtisov in spominov je jubilej pustil v nas. Toda če bi hotel to veliko dediščino, ki nam jo izroča celotna izkušnja jubileja osrediniti na bistveno, potem ne bi pomišljal in bi se omejil na kontemplacijo Kristusovega obličja: v njegovih zgodovinskih potezah in v njegovi skrivnosti; tako kot njegovo mnogovrstno navzočnost sprejemata Cerkev in svet, kjer nam pomeni smisel zgodovine in luč na naši poti.

Zdaj moramo upreti svoj pogled naprej, moramo »odriniti na globoko«, z zaupanjem v Kristusovo besedo: »Duc in altum!« To, kar smo storili v tem letu, nikakor ne sme opravičevati občutka, da smo lahko zadovoljni, še manj voditi v brezskrbno držo. Nasprotno, izkušnje, ki smo jih doživeli, morajo v nas sprožiti nov dinamizem, ki nas primora, da vložimo doživeto navdušenje v konkretne pobude. Jezus sam nas opominja: »Nihče, kdor položi roko na plug in se ozira nazaj, ni primeren za božje kraljestvo« (Lk 9,62). Ni časa, da bi se v zadevah Božjega kraljestva ozirali nazaj, še manj, da bi se udobno polenili. Veliko stvari nas čaka in zato moramo zastaviti učinkovito načrtovanje post-jubilejne pastorale. Nad vse pomembno je, da vse, kar si zadamo kot nalogo, h kateri bomo pristopili z Božjo pomočjo, globoko korenini v kontemplaciji in molitvi. Naš čas je čas neprestane dejavnosti, ki često vodi v nemir in zlahka tudi v tveganje, da nekaj »delamo, zato da delamo«. Tej skušnjavi se moramo upreti s prizadevanjem po »biti« prej kot po »delati«. S tem v zvezi se spomnimo Jezusovega očitka Marti: »Skrbi in vznemirja te veliko stvari, a le eno je potrebno« (Lk 10,41–42). Še preden vam bom ponudil v premislek nekaj operativnih smernic, vam želim v tem duhu dati kakšno spodbudo za meditacijo o Kristusovi skrivnosti, saj je ta absolutni temelj vsake naše pastoralne dejavnosti.

II. OBRAZ, KI GA JE TREBA ZRETI IN PREMIŠLJEVATI

16. »Radi bi videli Jezusa« (Jn 12,21). Ta prošnja, ki so jo apostolu Filipu izrazili nekateri Grki, ki so prišli za velikončni praznik v Jeruzalem, je v tem jubilejnem letu duhovno odmevala tudi v naših ušesih. Kot tisti romarji izpred dvatisoč let, tudi ljudje našega časa, čeprav ne vedno zavestno, sprašujejo verne današnjih dni, ne le da naj jim »govorijo« o Jezusu Kristusu, ampak v določenem smislu, naj jim ga »pokažejo«. In kaj ni naloga Cerkve ravno izžarevati Kristusovo luč v vsakem zgodovinskem obdobju; storiti, da odseva njegov obraz tudi pred rodovi novega tisočletja?

Naše pričevanje bi bilo vsekakor nezaslišano ubogo, če se najprej mi sami ne bi zazrli in poglobljali v njegov obraz. Veliki jubilej nam je prav gotovo pomagal, da to storimo bolj zavzeto. Ob sklepu jubileja, ko znova stopamo na vsakdanjo pot in nosimo v svoji duši bogastvo doživetih izkušenj v tem posebnem obdobju, ostaja naš pogled še bolj kot kdajkoli poprej uprt v Gospodov obraz.

Pričevanje evangelijev

17. Pri kontemplaciji Kristusovega obličja ne moremo mimo tega, kar nam o njem pove Sveto pismo. Od začetka do konca je prepojeno z njegovo skrivnostjo; v Stari zavezi kaže nanj bolj zakrito, nejasno, v Novi pa je popolnoma razodet, tako da sveti Hieronim čvrsto modruje: »Nepoznavanje Svetega pisma je nepoznavanje Kristusa samega«. ⁸ Potem ko se zasidramo v Svetem pismu, se odprimo delovanju Svetega Duha (prim. Jn 15,26), ki je začetnik teh spi-

⁸ »Kdor ne pozna Svetega pisma, ne pozna Kristusa«, Commentarium in Isaia, Prologus: PL 24, 17.

sov in obenem tudi pričevanja apostolov (prav tam, 27). Ti so imeli živo izkušnjo Kristusa, Besede življenja: videli so ga na svoje oči, slišali na lastna ušesa, dotikali so se ga s svojimi rokami (prim. 1 Jn 1,1). Videnje Jezusa, ki je prišlo prek njih do nas, je videnje vere, podkrepjeno z natančnim zgodovinskim pričevanjem: gre za resnicoljubno pričevanje, ki nam ga posredujejo evangeliji v popolnoma upoštevanja vredni obliki, kljub dejstvu, da je vprašanje redakcije besedila zapleteno in da je besedilo nastalo v prvi vrsti v katehetske namene.⁹

18. Razumljivo, da evangeliji nočejo biti nikakršen popoln Jezusov življenjepis po merilih moderne zgodovinske znanosti. Vsekakor iz njih izstopajo na trdnem zgodovinskem temelju zarisane poteze Nazarečanovega obraza. Že evangelisti sami so si prizadevali, da bi ga jasno očrtali, tako da so zbirali zanesljiva pričevanja (prim. Lk 1,3) in upoštevali dokumente, ki jih je skrbno (pre)tehtala cerkvena skupnost. In tako so na temelju teh pričevanj, ki segajo na sam začetek, v ustvarjalni luči Svetega Duha, dojeli človeško gledano nejasno dejstvo deviškega Jezusovega rojstva iz Marije, Jožefove žene. Od tistih, ki so Jezusa poznali skozi približno trideset let, ki jih je bil preživel v Nazaretu (prim. Lk 3,23), so zbrali podatke o življenju »tesarjevega sina« (Mt 13,55) in »tesarja« – njega samega – ter ga trdno postavili v okvir njegovih sorodnikov (prim. Mr 6,3). Zaznali so tudi njegovo religioznost, ki ga je spodbujala, da se je s svojimi podal na vsakoletno romanje v jeruzalemski tempelj (prim. Lk 2,41), zlasti pa, da je bil reden obiskovalec shodnice v svojem mestu (prim. Lk 4,16).

Potem so poročila obsežnejša, čeprav jih ne moremo jemati kot organski in podroben povzetek. To velja za obdobje njegovega javnega delovanja, začeniši s trenutkom, ko se je mladi Galilejec dal krstiti Janezu Krstniku v Jordanu; potrdi ga pričevanje od zgoraj in zavest, da je »ljubljeni sin«

⁹ Prim. Dogmatična konstitucija o božjem razodetju (BR), 19.

(Lk 3,22). Začne svoje oznanjevanje o prihodu Božjega kraljestva ter pojasnjuje njegove zahteve in moč z besedami in znamenji, ki izražajo milost in usmiljenje. Evangeliji nam ga predstavijo, kako hodi po mestih in vaseh. Spremlja ga dvanajst apostolov, ki jih je sam izbral (prim. Mr 3,13–19), skupina žen, ki mu je pomagala (prim. Lk 8,2–3), množice, ki so ga iskale in šle za njim, bolniki, ki so klicali po zdravilni moči, sogovorniki, ki so bolj ali manj sprejemali njegove besede.

Evangeljsko poročilo se potem prevesi v prikaz naraščajoče napetosti med Jezusom in skupinami, ki izstopajo iz religiozne družbe tistega časa, ta se stopnjuje do končne krize, ki dobi svoj dramatični epilog na Golgoti. To je ura teme, za katero pa pride nova, sijajna jutranja zarja, ki ne otemni. Evangeljske pripovedi se namreč končajo s prikazom zmagovitega Nazarečana, ki premaga smrt; pokažejo na prazen grob in spremljajo cikel njegovih prikazovanj, ob katerih so učenci najprej zbegani in osupli, potem pa vedno bolj polni neizrekljivega veselja. Doživljajo Živega in Poveličanega. Od njega prejmejo dar Duha (prim. Jn 20,22) in poslanstvo oznanjati Evangelij »vsem narodom« (Mt 28,19).

Pot vere

19. »Učenci so se razveselili, ko so videli Gospoda« (Jn 20,20). Obraz, ki so ga zrl apostoli po vstajenju, je bil obraz istega Jezusa, s katerim so živeli približno tri leta in jih je sedaj prepričeval o čudoviti resničnosti svojega novega življenja, tako da jim je pokazal »roke in stran« (prav tam). Gotovo, da ni bilo lahko verovati. Učenca, ki sta šla v Emavs, sta začela verovati šele po naporni poti duha (prim. Lk 24,13–35). Apostol Tomaž je veroval šele potem, ko je ugotovil čudež (prim. Jn 20,24–29). Kljub temu, da je bilo mogoče njegovo telo videti in se ga dotakniti, je dejansko le vera v polnosti omogočala prestopiti prag skrivnosti tega obraza. Do te izkušnje so učenci morali priti že v času Jezusovega zgodovinske-

ga življenja, ob vprašanjih, ki so se porajala v njihovem razumu vsakokrat, ko jih je Kristus nagovoril s svojimi gestami in s svojimi besedami. Do Jezusa zares ni mogoče priti drugače kakor po poti vere. Prehoditi je treba pot, in zdi se, da sam evangelij nakazuje njen potek v dobro znanem prizoru iz Cezereje Filipove (prim. Mt 16,13.20). Kot bi delal nekakšen prvi obračun svojega poslanstva, Jezus sprašuje svoje učence, kaj mislijo »ljudje« o njem. Dobil je take odgovore: »Eni, da je Janez Krstnik, drugi, da Elija, spet drugi, da Jeremija ali eden izmed prerokov« (Mt 16,14). Prav gotovo sami vzvišeni odgovori, pa še vedno daleč – in kako daleč! – od resnice. Ljudje so prišli do tega, da so jasno uvideli izredno religiozno razsežnost pri tem rabiju, ki je tako blesteče govoril, toda nikakor ga niso mogli izvzeti izmed tistih Božjih mož, ki so razsvetljevali zgodovino Izraela. Jezus je v resnici nekdo povsem drug. In prav to je zadnja stopnja poznanja Jezusa; to kar zadeva najglobljo raven njegove osebe, to kar si je on nadejal od »svojih«: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?« (Mt 16,15). Edino vera, ki jo je izpovedal Peter in z njim Cerkev vseh časov, se dotika srca, doseže globino skrivnosti: »Ti si Kristus, sin živega Boga« (Mt 16,16).

20. Kako je prišel Peter do te vere? Kaj se zahteva od nas, če hočemo z vedno večjim prepričanjem hoditi po njegovih stopinjah? Matej nam daje jasne smernice v besedah, s katerimi je Jezus sprejel Petrovo izpoved: »Tega ti nista razodela meso in kri, ampak moj Oče, ki je v nebesih« (Mt 16,17). Besedna zveza »meso in kri« pomeni človeka in obični način spoznavanja. V Jezusovem primeru ta splošni način ne zadošča. Potrebna je milost »razodetja«, ki prihaja od Očeta (prim. prav tam). Luka nam daje podatek, ki kaže v isto smer, ko pripomni, da se je ta pogovor z učenci dogajal medtem ko je Jezus »nekoč na samem molil« (Lk 9,18). Oba navedka soglašata v tem, da se je potrebno zavedati dejstva, da do polnega zrenja Gospodovega obličja ne moremo priti zgolj s svojimi lastnimi očmi, ampak moramo pustiti, da nas za roko prime milost. Samo izkušnja molka

in molitve omogoči ustrezno obnebnje, v katerem lahko raste in dozori pravo, ustrezno in skladno spoznanje tiste skrivnosti, ki jo je vrhunsko ubesedil v slovesni razglasitvi evangelist Janez: »In Beseda je postala meso in se naselila med nami. Videli smo njeno veličastvo, veličastvo, ki ga ima od Očeta kot edinorojeni Sin, polna milosti in resnice« (Jn 1,14).

Globina skrivnosti

21. Beseda in meso, Božja slava in njen šotor med ljudmi! V najtesnejši in neločljivi enoti teh dveh polaritet je Kristusova istovetnost po klasični opredelitvi koncila v Kalcedonu (leta 451): »ena oseba v dveh naravah«. Oseba je tista in samo tista od večne Besede, Sina Očetovega. Dve naravi, brez vsakega mešanja, pa tudi brez slehernega mogočega ločevanja sta ti: Božja in človeška.¹⁰

Zavedamo se omejenosti naših pojmov in naših besed. Čeprav je opredelitev človeško delo, je vendarle v svoji doktrinarni vsebini skrbno uravnatežena in nam na neki način dopušča, da se zazremo v brezno skrivnosti. Da, Jezus je resnično pravi Bog in resnično pravi človek! Kakor je nekdanj povabil apostola Tomaža, tako zdaj Kristus vedno znova vabi Cerkev, naj se dotakne sledov njegovih ran, da bi tako prepoznala popolno človeškost, ki si jo je privzel od Marije, zapisano smrti, pa spremenjeno po vstajenju: »Položi svoj prst sem in poglej moje roke. Daj svojo roko in jo položi v mojo stran« (Jn 20,27). Kot Tomaž se tudi Cerkev najponižneje sklanja pred Vstalim v polnosti njegove Božje slave in nenehno vzklika: »Moj Gospod in moj Bog!« (Jn 20,28).

¹⁰ »Ravnaje se po svetih očetih vsi soglasno učimo, da je Sin, naš Gospod Jezus Kristus, popolnoma isti. Isti je popoln v božanstvu in popoln v človečnosti, resnično Bog in resnično človek ... Priznavamo popolnoma istega Kristusa, Sina, Gospoda, Edinorejonega, ki obstoji v dveh naravah nepomešano, nespremenjeno, nerazdeljeno in neločeno... Ne priznavamo razdeljenega ali razcepljenega na dve osebi, ampak enega in istega edinorojenega Sina, božjo Besedo, Gospoda Jezusa Kristusa«: DS 301-302 (prim. Anton Strle, Vera Cerkve, Celje 1977, str. 100–101).

22. »In Beseda je postala meso« (Jn 1,14). To sijajno Janezovo predstavitev Kristusove skrivnosti potrjuje celotna Nova zaveza. Na to raven se postavi tudi apostol Pavel, ko zatrjuje, da se je Božji Sin »po mesu rodil iz Davidovega rodu« (Rim 1,3; prim. 9,5). Če je danes v dobi racionalizma, ki se plazi po dobršnem delu sodobne kulture, problem zlasti vera v Kristusovo božanstvo, pa je v drugih zgodovinskih in kulturnih okoliščinah prevladovala težnja, da bi zmanjšali ali povsem razpustili zgodovinsko konkretnost Jezusove osebnosti. Za vero Cerkev je bistvena trditev, ki se ji ni mogoče odpovedati, da je res Beseda »postala meso« in si privzela vse razsežnosti človeškega, razen greha (prim. Heb 4,15). Gledano v tej perspektivi je učlovečenje zares *kenosis*, »izničenje«; Božji Sin je odložil tisto slavo, ki jo ima od vekomaj (prim. Flp 2,6–8; 1 Pt 3,18).

Gledano z druge strani, to ponižanje Božjega Sina ni samo po sebi namen; nasprotno, vodi k popolnemu poveličanju Kristusa tudi v njegovi človeškosti: »Zato ga je Bog povzdignil nad vse in mu podaril ime, ki je nad vsakim imenom, da se v Jezusovem imenu pripogne vsako koleno bitij v nebesih, na zemlji in pod zemljo in da vsak jezik izpove, da je Jezus Kristus Gospod v slavo Boga Očeta« (Flp 2,9–11).

23. »Tvoje obličje, Gospod, iščem« (Ps 27/26/,8). Starodavno koprnenje, ki ga izraža psalmist ni moglo biti uslišano na bolj veličasten in presenetljiv način kot v kontemplaciji Kristusovega obličja. V njem nas je zares Bog blagoslovil in dal, da se je njegovo »obličje razjasnilo« nad nami (prim. Ps 67/66/,3). Obenem nam on, pravi Bog in pravi človek, kar dejanjsko je, razodeva tudi pravi obraz človeka, »človeku v polnosti razodeva človeka«. ¹¹

Jezus je »novi človek« (Ef 4, 24; prim. Kol 3,10), ki kliče odrešeno človeštvo k udeležbi pri svojem Božjem življenju. V skrivnosti učlovečenja so položeni temelji za antropologijo, ki bo zmogla preseči svoje meje in svoja nasprotja, s

¹¹ Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu (CS), 22.

tem da se bo usmerjala k Bogu samemu, še več, proti cilju, ki se imenuje »pobožanstvenje«, tako da se odrešeni človek vcepi v Kristusa in ima dostop do intimnosti trinitaričnega življenja. Cerkveni Očetje so tako zelo vztrajali pri tej soteriološki razsežnosti skrivnosti učlovečenja: le zato, ker je Sin Boga postal zares pravi človek, more človek v njem in po njem dejansko postati sin Boga.¹²

Obličje Sina

24. Ta Božje-človeška istovetnost se zelo jasno odraža iz evangelijev. Ti nam dajejo celo vrsto prvin, ki omogočajo, da vstopimo v tisto »mejno področje« skrivnosti, ki jo predstavlja Kristusovo samozavedanje. Cerkev ne dvomi, da so evangelisti, navdihnjeni od zgoraj, v svoje poročilo in besede, ki jih pripisujejo Jezusu, korektno zajeli resnico o njegovi osebi in zavesti, ki jo je imel on sam o sebi. Kaj ni prav to, kar nam hoče povedati evangelist Luka, ki navaja prve Jezusove besede? Jezus jih je izrekel v jeruzalemskem templju, ko je bil star približno 12 let. Že tedaj se nam kaže z razločno zavestjo, da je v edinstvenem razmerju z Bogom, to je v razmerju »sina«. Materi, ki mu je izrazila tesnobo, v kateri sta ga z Jožefom iskala, je namreč Jezus brez obotavljanja odgovoril: »Kako da sta me iskala? Mar nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?« (Lk 2,49). Zato se ne bomo čudili, če je potem v svoji zreli dobi v svojih besedah tako jasno izražal globine svoje skrivnosti, kar znova in znova naglašajo najprej sinoptični evangeliji (prim. Mt 11, 27; Lk 10,22), zlasti pa evangelist Janez. V Jezusovem samozavedanju o sebi ni nikakršnega dvoma: »je Oče v meni in jaz v Očetu« (Jn 10, 38). Kolikor smemo misliti, da je ustrezno človeški naravi napredoval »v modrosti, rasti in milosti« (Lk 2,52), je tudi človeška zavest o njegovi skrivnosti napredo-

¹² Glede tega govori sv. Atanazij: »Človek, ki je ostal pridružen ustvarjenim bitjem, ni mogel doseči pobožanstvenja, če Sin ne bi bil pravi Bog«, Govor proti Arižancem 70: PG 26, 425 B – 426 G.

vala in prišla do polnega izraza v njegovi poveljani človeškosti, nedvomno že v dobi njegovega zemeljskega življenja. Da se je Jezus zavedal svoje istovetnosti Sina Boga, zatrjuje Janez vse do te mere, da je bil končno zaradi tega tudi zavržen in obsojen: prizadevali so si namreč, da bi ga umorili »ker ni samo kršil soboto, ampak je tudi Boga imenoval za svojega Očeta in se tako delal enakega Bogu« (Jn 5,18). Getsemani in Golgota sta bila najhujša preizkušnja Jezusove človeške zavesti. A tudi drama trpljenja in smrti ni mogla načeti njegove jasne gotovosti, da je Sin nebeškega Očeta.

Trpeče in izmučeno obličje

25. Premišljevanje o Kristusovem obličju nas tako privede do soočenja z najbolj paradoksalnim vidikom njegove skrivnosti, ki pride do izraza ob njegovi zadnji uri, uri križa. Skrivnost v skrivnosti. Pred njo se človeško bitje lahko le vrže na tla za počastitev.

Pred našimi očmi je intenziven prizor agonije na Oljski gori. Na Jezusa pritiska videnje preizkušnje, ki ga čaka. Ostaja sam pred Bogom. Kot vedno, Boga pokliče z nežnim in zaupljivim izrazom: »Abbà, Oče«. Prosi ga, da bi mu odvezel, če je mogoče, kelih trpljenja (prim. Mr 14,36). Toda zdi se, da Oče noče poslušati Sinovega klica. Da bi Jezus ponovno povrnil človeku Očetovo podobo, je moral ne le sprejeti človeški obraz, ampak se celo obremeniti z »obrazom« greha. »Njega, ki ni poznal greha, je zavoljo nas storil za greh, da bi mi postali Božja pravičnost v njem« (2 Kor 5,21).

Nikoli se ne bomo dovolj poglobili v brezno te skrivnosti. Vsa ostrina tega paradoksa pride do izraza v bolestnem, navidez brezupnem kriku Jezusa na križu: »Eloi, Eloi, lemà sabaktáni?« kar pomeni: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?« (Mr 15,34). Kaj si je mogoče zamisliti večje muke, bolj gosto temo? V resnici se bridki »zakaj« usmerjen k Očetu, povezan z začetnima besedama Psalma 22, kljub temu da ohranja ves realizem neizrekljive bolečine, razsvetli s pomenom celotne molitve, v kateri psalmist v sprepletu ču-

stvene prizadetosti združuje izpoved trpljenja in zaupanja. Psalm se namreč nadaljuje takole: »Vate so zaupali naši očetje, zaupali so, in si jih osvobodil /.../ Ne bodi daleč od mene, saj je stiska blizu, saj ni nikogar, ki bi pomagal« (Ps 22/21/5.12).

26. Jezusov krik na križu, dragi bratje in sestre, ne izvira iz tesnobe obupanca, ampak je molitev Sina, ki v ljubezni daruje svoje življenje Očetu za rešitev vseh ljudi. Medtem ko se istoveti z našim grehom, se »zapuščen« popolnoma »prepušča« Očetovim rokam. Njegove oči so usmerjene k Očetu. Prav zaradi spoznanja in izkušnje, ki ju ima o Bogu edino On, tudi v tem mračnem trenutku jasno vidi težo greha in zaradi njega trpi. Edino On, ki vidi Očeta in se ga v polnosti veseli, lahko do konca zazna, kaj pomeni z grehom se upirati njegovi ljubezni. Še veliko bolj kot telo, občuti strašno trpljenje in bolečine njegova duša. Teološka tradicija se ni izogibala vprašanju, kako je mogel biti Jezus v najgloblji edinosti z Očetom, ki je po svoji naravi vir veselja in blaženosti, ter obenem doživljati agonijo vse do smrtnega krika. Sonavzočnost teh dveh navidez nasprotujočih si razsežnosti, dejansko korenini v neprodirnih globinah hipostatične zveze.

27. Ko stojimo pred to skrivnostjo, nam lahko poleg teološkega premisleka tehtno pomaga tista velika dediščina, ki jo imenujemo »živa teologija« svetnikov. V dar nam ponujajo dragocene smernice, ki nam omogočajo, da lažje sprejmemo intuicijo vere. To se zgodi v moči posebnega razsvetljenja, ki so ga prejeli nekateri izmed njih od Svetega Duha ali tudi prek osebnega doživetja v tistih strahotnih stanjih preizkušnje, katera mistična tradicija opisuje kot »temno noč«. Ne tako poredkoma so svetniki doživljali nekaj, kar je podobno Jezusovi izkušnji na križu v paradoksalnem navzkrižju blaženosti in bolečine. V pogovoru o Božji Previdnosti Bog Oče razodeva Katarini Sienski, kako je mogoče, da sta v svetih dušah navzoča veselje in trpljenje: »In duša je pri tem blažena in trpi: trpi zaradi grehov bližnjega, blažena je za voljo najtesnejše povezanosti in občutja ljubezni, ki ju je

sama prejela. Take duše posnemajo brezmadežno Jagnje, mojega Edinorojenega Sina, ki je bil povzdignjen na križ, blažen in trpeč.¹³ Na isti način je Terezija iz Lisieuxa živela svojo agonijo v povezanosti s tisto, ki jo je pretrpel Jezus. Tako je prav na sebi preverila Jezusov paradoks biti blažen in trpeti obenem: »Naš Gospod je na vrtu Oljske gore okušal vso blaženost Presvete Trojice, a zato njegova agonija ni bila manj kruta. To je skrivnost, toda zagotavljam vam, da po tem, kar izkušam jaz sama, nekaj tega razumem.«¹⁴ To pričevanje marsikaj pojasni! Sicer pa že samo poročilo evangelistov daje nekakšen temelj, da Cerkev na ta način umeva Kristusovo zavest. Spominja nas, da je Jezus, čeprav je bil sam v prepadu bolečin, umrl s prošnjo za odpuščanje svojim rabljem (prim. Lk 23,34) in z izrazom poslednje sinovske predanosti Očetu: »Oče, v tvoje roke izročam svojega duha« (Lk 23,46).

Obličje Vstalega

28. Tako kot se dogaja na veliki petek in veliko soboto, Cerkev vztraja v kontemplaciji tega izmučenega in okrvavljenega obličja, za katerim se skriva življenje Boga in je po njem darovana rešitev sveta. Toda kontemplacija Kristusovega obličja se ne sme zaustaviti pri podobi Križanega. On je Vstali! Če bi ne bilo tako, bi bilo prazno naše oznanjevanje, prazna naša vera (prim. 1 Kor 15,14). Vstajenje je bil Očetov odgovor na Jezusovo pokorščino. Na to spominja Pismo Hebrejcem: »On je v dneh svojega mesa daroval molitve in prošnje z močnim vpitjem in solzami njemu, ki bi ga mogel rešiti iz smrti, in bil je uslišan zaradi spoštovanja do Boga. Čeprav je bil Sin, se je iz tega, kar je pretrpel naučil poslušnosti, dosegel popolnost in postal vsem, ki so mu poslušni, počelo večnega odrešenja« (Heb 5,7–9).

¹³ Številka 78.

¹⁴ Ultimi Colloqui. Quaderno giallo (6. julija 1897): Opere complete, Città del Vaticano 1997, 1003.

Pogled Cerkve je torej usmerjen k Vstalemu Kristusu. Pri tem Cerkev hodi po Petrovih stopinjah. Ta se po zatajitvi ni sramoval solz. Svojo pot je zvesto nadaljeval, potem ko je Kristusu izpovedal svojo ljubezen – ni težko razumeti, da trepetaje: »Ti veš, da te imam rad« (Jn 21,15.17). V premišljevanju se Cerkev pridružuje tudi Pavlu, ki je Vstalega srečal na poti v Damask in je od tega oslepel: »Kajti živeti je zame Kristus in umreti dobiček« (Flp 1,21).

Po dveh tisočletjih Cerkev podoživlja te dogodke, kot bi se zgodili danes. V Kristusovem obrazu, ona, Nevesta, zre in premišljuje svoj zaklad, svoje veselje. »Dulcis Iesu memoria, dans vera cordis gaudia«; po naše »O Jezus, sladki moj spomin, veselje srčnih globočin!« Okrepljena s to izkušnjo Cerkev danes nadaljuje svojo pot, da bi svetu oznanila Kristusa, zdaj na začetku tretjega tisočletja, kajti on »je isti, včeraj in danes in na veke« (Heb 13,8).

III. ZAČNIMO PRI KRISTUSU IN Z NJIM NADALJUJMO POT

29. »In glejte: Jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (Mt 28,20). Ta gotovost, dragi bratje in sestre, je spremljala Cerkev skozi dvatisoč let in zdaj, ob praznovanju jubileja, se je ponovno poživila v naših srcih. Tu moramo zajemati nov polet za krščansko življenje. Postane nam lahko navdih in moč za našo nadaljno pot. V zavesti, da je Vstali Gospod prisoten med nami, si danes postavljamo tisto vprašanje, s katerim so se ljudje takoj po binkoštnem govoru obrnili na Petra: »Kaj naj storimo?« (Apd 2,37).

To se sprašujemo v zaupanju in z optimizmom, ne da bi pri tem podcenjevali težave. Pri tem prav gotovo ne nasedamo naivnemu gledanju v prihodnost, kot da je mogoče s čarobno formulo pristopiti k velikim izzivom našega časa. Ne, ne bo nas rešila formula, ampak Oseba, in gotovost, ki nam jo vliva: »Jaz sem z vami!«

Torej ne gre zato, da bi iznašli »nov program«. Program je že tu: je tisti kot je bil zmeraj, zbran je v evangeliju in v živem izročilu. Če ga analiziramo do konca, spoznamo, da se osredinja v Kristusu. Njega je potrebno spoznavati, ljubiti, posnemati, da bi v njem živeli trinitarično življenje in z njim spreminjali zgodovino vse do njene dovršitve/dopolnitve v nebeškem Jeruzalemu. Ta program se s spreminjanjem časov in kultur ne spreminja, čeprav upošteva čas in kulturo, zato da more vzpostavljati živ dialog in unčikovito komunikacijo. Ta program od zmeraj je naš program za tretje tisočletje.

Vsekakor pa je potrebno, da se prevede v pastoralne smernice, ki bodo ustrezale razmeram vsake posamezne skupnosti. Jubilej nam je ponudil izredno ugodno priložnost, da smo se kar nekaj let družno naprezali na skupni poti za

vso Cerkev. To je bila katehetska pot, oblikovana na trinitarično temo. Spremljala so jo posebna pastoralna prizadevanja, ki so imela za smoter doseči rodovitno jubilejno izkušnjo. Zahvaljujem se, da ste tako prisrčno in na široko sprejeli predlog, ki sem ga dal v Apostolskem pismu V zarji tretjega tisočletja. Trenutno pred nami ni nekega neposrednega cilja, pač pa zelo obsežno in zelo zahtevno obzorje redne pastorale. Potrebno je, da v univerzalnih in nepogrešljivih koordinatah edinstveni evangeljski program nadaljuje s prenikanjem v zgodovino sleherne cerkvene skupnosti, kot se je to vedno dogajalo. Prav v krajevnih Cerkvah je mogoče napraviti konkretne programske poteze – zastaviti cilje in metode dela: oblikovanje in ovrednotenje delavcev, raziskavo glede potrebnih sredstev – ki Kristusovemu oznanilu dovoljujejo, da doseže ljudi, da se ustanovijo nova občestva, da prodre v globino prek pričevanja za evangeljske vrednote sredi obstoječe družbe in kulture.

Zato živo spodbujam pastirje delnih Cerkva, ki jim s svojo soudeležbo pomagajo različni udje in ustanove Božjega ljudstva, naj z zaupanjem začrtajo razdelke poti v prihodnost. Pri tem naj usklajujejo odločitve slehernega od škofijskih občestev s tistimi sosednjih Cerkva in tudi vesoljne Cerkve.

To usklajevanje bo gotovo zelo olajšalo kolegialno delo, kar je sedaj postalo že kar nekaj običajnega in se sedaj dogaja tudi na ravni Škofovskih konferenc in v obliki sinod. Mar ni bil to tudi smisel celinskih skupščin škofovskih sinod, ki so razčlenile pripravo na jubilej, tako da so izdelale pomenske smernice za sodobno oznanjevanje evangelija sredi večplastnih okolij in različnih kultur. Ne smemo dovoliti, da ta bogata dediščina refleksije propade, ampak poskrbeti, da bo konkretno udejanjena.

To kar nas čaka, je torej navdušeno delo za nov pastoralni zagon. Delo ki nas vse zaposluje. Pri vsem tem bi, v splošno korist in usmeritev, rad pokazal na nekatere pastoralne zadeve, ki so prednostnega pomena. Prav izkušnja velikega jubileja mi jih je posebej jasno postavila pred oči.

Svetost

30. Nič se ne bom obotavljal povedati, kar takoj na začetku, da je svetost tista perspektiva, v smeri katere mora strmeti celotna pastoralna pot. Ali ni bil prav to zadnji smisel jubilejnega odpustka, posebna milost, ki jo naklanja Kristus, da bi se moglo življenje vsakega krščenega človeka očistiti in globoko prenoviti? Želel bi, da bi bilo med tistimi, ki so se udeležili jubileja čimveč takšnih, ki so to milost prejeli in jo uživajo ter se v polnosti zavedajo, kaj le – ta po svoji naravi terja od njih. Ob koncu jubileja se začanja redna pot; pokazati na svetost pa ostaja bolj kot kdajkoli prej pastoralna nuja.

Potrebno je torej znova odkriti vso programsko vrednost 5. poglavja Dogmatične konstitucije o Cerkvi, *Lumen gentium*, ki je posvečeno »poklicanosti vseh k svetosti«. Če so koncilski očetje tako zelo poudarili to tematiko, tega niso storili zato, da bi s tem dali nekakšno krono eklezio-logiji, ampak da bi iz nje priklicali na dan notranjo, zanjo življenjsko pomembno dinamiko. Ponovno odkritje Cerkve kot »skrivnosti« ali pa kot »ljudstva zbranega v edinosti Očeta in Sina in Svetega Duha«¹⁵ je tesno povezano tudi s ponovnim odkritjem njene »svetosti«, ki jo je potrebno razumeti kot nekaj temeljnega, zaradi pripadnosti Njemu, ki je po antonomaziji (zamenjavi) Sveti, »trikrat Sveti« (prim. Iz 6,3). Izpovedovati svetost Cerkve pomeni pokazati na obraz Kristusove neveste, za katero je On dal samega sebe prav z namenom, da bi jo posvetil (prim. Ef 5,25–26). Ta dar svetosti, če lahko tako rečemo, objektivne svetosti, je poudarjen slehernemu krščenu.

Toda dar postane ob svojem času tudi naloga, ki mora uravnavati celotno kristjanovo življenje: »Kajti to je Božja volja, vaše posvečenje« (1 Tes 4,3). To prizadevanje pa nikakor ni obveznost le nekaterih kristjanov: »Vsi kristjani,

¹⁵ Sv. Ciprijan, *De oratione Dominica* 23: PL 4, 553; prim. C, 4.

naj bodo katerega koli stanu ali položaja, so poklicani k polnosti krščanskega življenja in k popolni ljubezni.¹⁶

31. Upoštevanje te prvinske resnice in njena postavitve za temelj pastoralnega načrtovanja in prizadevanja na začetku novega tisočletja, se zdi na prvi pogled kaj malo operativna zadeva. Mar se res da svetost »načrtovati«? Kaj lahko pomeni ta beseda v logiki pastoralnega načrta?

Pastoralno načrtovanje, ki je usmerjeno k svetosti, dejansko terja veliko odločitev z vrsto rodovitnih posledic. Pomeni izraziti prepričanje, da če je krst zares vstop v Božjo svetost zaradi vcepitve v Kristusa in naselitve njegovega Duha, potem nima nikakršnega smisla, oziroma je temu povsem nasprotno, če se kristjan zadovolji s povprečnim življenjem, h kateremu ga navajata minimalistična etika in površna religioznost. Vprašanje katehumentu: »Bi rad sprejel krst?« pomeni hkrati tudi: »Bi rad postal svet?«. Pomeni, postaviti na njegovo življenjsko pot korenitost govora na gori: »Bodite torej popolni, kakor je popoln vaš nebeški Oče« (Mt 5,48). Kakor je pojasnil že sam koncil, tega ideala popolnosti ne smemo spraviti v kalup, kakor da bi vključeval nekakšno nenavadno življenje, ki bi ga lahko v praksi uresničevali le nekateri v »geniji« svetosti. Poti svetosti so mnogokatero, ustrezajo vsakemu poklicu. Zahvaljujem se Gospodu, da mi je v teh letih dal, da sem razglasil za blažene in svetnike toliko kristjanov, med njimi veliko laikov, ki so dosegli svetost v najbolj vsakdanjih oblikah življenja. Zdaj je čas, da s prepričanjem ponovno predlagamo vsem, naj se odločijo za »visoko mero« vsakodnevnega krščanskega življenja: vse življenje cerkvenih skupnosti in krščanskih družin mora voditi v to smer. Povsem jasno je tudi, da je pot do svetosti nekaj posebnega in da zahteva pravo in tudi lastno pedagoško svetosti, ki se bo sposobna prilagoditi ritmom vsake osebe posebej. Vključevati bo morala bogastvo ponudb namenjenih vsem, tradicionalne oblike osebne in skupinske

¹⁶ C, 40.

pomoči, pa tudi novejšje oblike, ki jih ponujajo od Cerkve priznana združenja in gibanja.

Molitev

32. Za pedagogiko svetosti potrebujemo krščanstvo, ki se bo še posebej odlikovalo zlasti v *umetnosti molitve*. Jubilejno leto je bilo leto poživljene osebne in skupne molitve. Dobro pa vemo, da pri dostopu do molitve ni popusta. Moliti se je treba naučiti. Takorekoč vedno znova se je potrebno učiti te umetnosti z ustnic samega Božjega učitelja, kakor nekdanji prvi učenci: »Gospod, nauči nas moliti!« (Lk 11,1). V molitvi se razvije tisti zaupni pogovor s Kristusom, v katerem nam bo odkril svoje najgloblje misli: »Ostanite v meni in jaz v vas« (Jn 15,4). Ta vzajemnost je bistvo, duša krščanskega življenja in pogoj za vsako pristno pastoralno delo. Če v nas moli Sveti Duh, potem se bo molitev po Kristusu in v Kristusu odprla v kontemplacijo Očetovega obličja. Skrivnost zares življenjskega krščanstva, ki nima razlogov za strah pred prihodnostjo, ker se vedno znova napaja in pomlaja pri izviroh je ravno v tem, da se kristjan nauči te trinitarične molitvene logike ter jo v polnosti živi, zlasti pri bogoslužju, ki je vrhunec in vir življenja Cerkve,¹⁷ pa tudi v osebni praksi.

33. Ali ni morda eno izmed »znamenj časa«, ki jih kljub obsežnemu procesu razkristjanjenja opazimo danes v svetu, povečana zahteva po duhovnosti, ki se v veliki meri izraža prav v obnovljeni potrebi po molitvi. Tudi druga verstva, ki so sedaj že na veliko prisotna v prvotno pokristjanjenih deželah, ponujajo svoje odgovore na to potrebo, in to delajo včasih na prav zaslužujoč način. Mi, ki imamo milost, da verujemo v Kristusa, ki nam razodeva Očeta in je Odrešnik sveta, smo dolžni pokazati, do kakšnih globin lahko človek pride v razmerju z njim.

¹⁷ Prim. Konstitucija o sveti liturgiji (B), 10.

Veliko mistično izročilo Cerkve, tako na vzhodu kot na zahodu, nam s tem v zvezi lahko veliko pove. To izročilo kaže, kako more človek v molitvi napredovati, saj je molitev prav zares ljubezenski pogovor, v katerem naposled Božji Ljubljenec človekovo osebo popolnoma osvoji, jo napravi dovzetno za navdihe Duha, in stori, da se končno otroško prepusti Očetovemu srcu. Tu gre torej za živo izkušnjo resničnosti Kristusove obljube: »Kdor pa me ljubi, tega bo ljubil moj Oče in tudi jaz ga bom ljubil in se mu razodel« (Jn 14,21). Torej človeka na tej poti neprestano podpira milost, ki seveda vključuje resen duhovni napor in pozna tudi boleča očiščevanja (»temno noč«). A končno človeka vodi, na najrazličnejše načine, k neizrekljivemu veselju, ki so ga mistiki doživljali kot »poročno zvezo«. Kako naj med tolikimi drugimi sijajnimi pričevanji na tem mestu prezremo nauk svetega Janeza od Križa in svete Terezije Avilske?

Da, dragi bratje in sestre, naše krščanske skupnosti morajo postati prave »šole pristne molitve, kjer se s Kristusom ne bomo srečevali le zato, da bi ga prosili za pomoč, ampak tudi, da bi se mu zahvalili, ga slavili, častili, se vanj poglobljali, ga poslušali, mu izrazili svojo zavzeto privrženost, vse do prave »predanosti« srca. Cilj je torej zavzeta molitev, ki nas pa ne odtrga od vsakdanjih prizadevanj: s tem ko mi odpremo svoje srce Božji ljubezni, nam ga on odpre tudi za ljubezen do bratov in sester ter nas usposobi za to, da bomo zgodovino oblikovali po Božjem načrtu.¹⁸

34. Gotovo, da so še posebej povabljeni k molitvi tisti verniki, ki so prejeli dar poklicanosti k posebej posvečenemu življenju: ta dar jih po svoji naravi napravlja še bolj razpoložljive za kontemplativno izkušnjo in pomembno je, da jo velikodušno in prizadevno gojijo. Napačno pa bi bilo misliti, da smejo biti navadni kristjani zadovoljni z neko površinsko molitvijo, kajti z njo ne bodo mogli zapolniti svojega

¹⁸ Prim. Kongregacija za nauk vere, O meditaciji, CD 44, Ljubljana 1990.

življenja. Spričo številnih preizkušenj, ki jih današnji svet nastavlja veri, ne bodo postali samo povprečni kristjani, ampak »rizični kristjani«. Izpostavili se bodo namreč zahrbtnemu tveganju, da bo njihova vera nezadržno slabela in morda bodo celo popustili pred privlačnim bliščem »nandomestkov«, sprejeli alternativne religiozne ponudbe in končno pristali pri nenavadnih oblikah vraževerstva.

Potrebno je torej, da *vzgoja za molitev* postane na neki način poglobljen dejavnik vsakega pastoralnega načrtovanja. Sam sem se odločil zato, da bi bližnje kateheze ob sredah posvetil razmišljanju ob *Psalmih*, začeni s tistimi, ki jih molimo pri hvalnicah. Z njimi nas javna molitev Cerkve vabi, naj posvečujemo svoje dneve in se ob *Psalmih* usmerjamo. Kako koristno bi bilo, ko bi v večji meri opravljali molitveno bogoslužje ne le v redovnih skupnostih, temveč tudi v župnijskih občestvih, da bi bila celotna družbena klima prepojena z molitvijo. Z ustrezno kritičnostjo bi bilo potrebno ovrednotiti tudi ljudske oblike molitve, predvsem pa vzgajati za liturgično molitev. Dan krščanskega občestva, ki bi združeval vsakovrstne pastoralne naloge in dan krščanskega pričevanja, povezana z evharistično daritvijo in molitvijo hvalnic in večernic, je morda bolj izvedljiv in »sprejemljiv« kot običajno mislimo. To dokazuje toliko zavzetih krščanskih skupin, tudi tistih z močno soudeležbo laikov.

Nedeljska evharistija

35. Kar največ napora pa je potrebno vložiti v bogoslužje, ki je »vrhunec, h kateremu teži delovanje Cerkve, in hkrati vir, iz katerega izvira vsa njena moč«. ¹⁹ V 20. stoletju, še posebej pa po koncilu, je krščanska skupnost zelo napredovala v načinu, kako obhaja zakramente, še zlasti pa evharistijo. Potrebno je vztrajati v tej smeri in pri tem dati poseben poudarek nedeljski evharistiji in sami nedelji. Občutiti jo je treba kot dan, ki je za vero posebnega pomena, dan

¹⁹ B, 10.

Vstalega Gospoda in dan darù Svetega Duha, kot pravo tedensko Veliko noč.²⁰ Že dvatisoč let razčlenjuje kristjanov čas spomin na tisti »prvi dan po soboti« (Mr 16,2.9; Lk 24,1; Jn 20,1), ko je vstali Kristus prinesel apostolom dar miru in dar Duha (prim. Jn 20,19–23). Resnica o Kristusovem vstajenju je temeljna danost, na kateri sloni krščanska vera (prim. 1 Kor 15,14), dogodek, ki spada v *središče skrivnosti časa* in je predpoda poslednjega dne, ko se bo Kristus vrnil v slavi. Nič ne vemo, katere dogodke skriva tisočletje, ki ga začenjamo. Gotovi pa smo, da tudi ta doba ostaja trdno v rokah Kristusa, »Kralja kraljev in Gospoda gospodov« (Raz 19,16). Ravno z obhajanjem njegove Velike noči, ne le enkrat na leto, ampak vsako nedeljo, bo Cerkev še naprej kazala vsakemu rodu »tisto nosilno os zgodovine, od katere izhajata obe skrivnosti: skrivnost začetkov in skrivnost končne usode sveta«.²¹

36. Prav zato bi vztrajal v duhu Apostolskega pisma Gospodov dan, naj bo udeležba pri evharistiji za vsakega krščenca srce nedelje: gre za zadevo, ki se ji kristjan ne sme odpovedati. Vzeti jo je treba ne le kot izpolnjevanje neke zapovedi, ampak kot potrebo po zares zavestnem in skladnem krščanskem življenju. Vstopamo v tisočletje, za katero se že vnaprej kažejo posamezne značilnosti: globoko prepletanje kultur in ver tudi v deželah, ki so bile odzavnej krščanske. V mnogih pokrajinah so ali postajajo kristjani »mala čreda« (Lk 12,32). To jih postavlja pred izziv, da pričujejo še z večjo močjo, često osamljeni in v težavnem položaju, kar predstavlja za osebno istovetnost specifične vidike. Dolžnost udeležiti se evharistije vsako nedeljo je eden izmed njih. Nedeljska evharistija, ki tedensko zbere kristjane kot Božjo družino ob mizi Božje besede in Kruha življenja je tudi najbolj naraven protistrup proti razpršenosti. Je pri-

²⁰ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Gospodov dan*, CD 78, Ljubljana 1998, 19.

²¹ Prav tam, 2.

viligiran kraj, na katerem se občestvo nenehno oznanja in goji. Prav z udeležbo pri Evharistiji postane Gospodov dan tudi dan Cerkve,²² ki more na ta način učinkovito izpolnjevati svojo vlogo kot zakrament edinosti.

Zakrament sprave

37. Nadaljnja zadeva, s katero prihajam pred vas, je obnovljen pastoralni pogum, da bi v redni pedagogiki krščanskih občestev znali na prepričljiv in učinkovit način predstaviti *prakso zakramenta sprave*. Kakor se spominjate, sem leta 1984 posegel na to tematsko področje s Postsinodalno spodbudo o spravi in pokori, v kateri so zbrani sadovi razmišljanj Zasedanja škofovske sinode, ki je bila posvečena temu vprašanju. Tedaj sem vabil, naj nikomur ne bo žal napora za soočenje s krizo »čuta za greh«, ki jo zaznavamo v sodobni kulturi.²³ Še bolj živo pa sem pozival, da bi pomagali odkriti Kristusa kot skrivnost usmiljenja (*mysterium pietatis*); kot tistega, v katerem nam Bog razodeva svoje sočutno srce in nas popolnoma spravi s seboj. Ljudem je potrebno omogočiti, da odkrijejo Kristusovo obličje tudi prek zakramenta pokore, ki je za kristjana »redna pot, da doseže oprostitev in odpuščanje svojih velikih grehov, ki jih je storil po krstu«.²⁴ Ko se je omenjena Sinoda srečala s tem problemom, so imeli vsi pred očmi krizo tega zakramenta, zlasti v nekaterih predelih sveta. Motivi, ki so bili povod za to, v tem kratkem časovnem obdobju niso izginili. Vendar nam je jubilejno leto, ki ga je posebej zaznamovalo prejemanje zakramentalne pokore, dalo ohrabrujoče sporočilo, naj ne odstopamo. Če se je mnogo ljudi, med njimi tudi veliko mladih, rodovitno udeležilo tega zakramenta, bo verjetno potrebno, da se Pastirji oborožijo z večjim zaupanjem, ustvarjalnostjo in vztrajnostjo, ko ga

²² Prim. prav tam, 35.

²³ Prim. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o spravi in pokori, CD 25, Ljubljana 1985, 18.

²⁴ Prav tam, 31.

ljudem predstavljajo in vrednotijo. Ne smemo se podati, predragi bratje v duhovništvu, ko se znajdemo pred občasnimi krizami! Gospodovi darovi – in zakramenti so med najdragocenejšimi – prihajajo od Tistega, ki nadvse dobro pozna človekovo srce in je Gospodar zgodovine.

Prvenstvo milosti

38. V načrtovanju, ki je pred nami, se je potrebno z večjim zaupanjem zavzemati za takšno pastoralo, ki bo vse svoje razsežnosti dala na razpolago za molitev, osebno in občestveno. To pomeni spoštovati bistveno načelo krščanskega gledanja na življenje: *prvenstvo milosti*. Je neka skušnjava, ki že od zmeraj zalezuje vsako duhovno življenje in prav tako tudi pastoralno delo: to je, da mislimo, da so sadovi odvisni od naših sposobnosti delati in načrtovati. Gotovo, Bog pričakuje od nas, da dejansko sodelujemo z njegovo milostjo in nas torej vabi naj vložimo v službo za Božje kraljestvo vse svoje razumske in delovne zmožnosti. Toda gorje, če človek pozabi, da »brez Kristusa ne moremo storiti ničesar« (prim. Jn 15,5). Molitev stori, da zaživimo prav v tej resnici. Nепrestano nas spominja, da je Kristus na prvem mestu in da imata v razmerju do njega prvenstvo notranje življenje in svetost. Mar naj se potem čudimo, ko tega načela ne upoštevamo, če naši pastoralni načrti doživljajo neuspeh ali polom ter puščajo duhu moreč občutek nezadoščenosti? Tedaj doživljamo izkušnjo, kakršno so imeli učenci v evangeljskem poročilu o obilnem ribjem ulovu: »Vso noč smo se trudili, pa nismo nič ujeli« (Lk 5,5). Tu ima svoje mesto tisti trenutek vere, molitve, pogovora z Bogom, da bi se srce odprlo valu milosti in dopustilo Kristusovi besedi, da gre skoz nas z vso svojo močjo: *Odrini na globoko!*« Pri tem ribolovu je bil Peter tisti, ki je izrekel besedo vere: »Na tvojo besedo bom vrgel mreže« (prav tam). Dovolite Petrovemu nasledniku na začetku tisočletja, da povabi vso Cerkev k temu dejanju vere, ki se bo pokazala v obnovljenem prizadevanju za molitev.

Poslušanje Božje besede

39. Ni dvoma, da prvenstva svetosti in molitve ni mogoče pojmovati drugače, kot da začnemo z novim posluhom sprejemati Božjo besedo. Odkar je Drugi vatikanski koncil naglasil, da ima Božja beseda odlično vlogo v življenju Cerkve, smo gotovo napravili precej korakov naprej tako v marljivem poslušanju kot v pazljivem branju Svetega pisma. V javni molitvi Cerkve mu je zagotovljena čast, ki mu gre. Na veliko segajo po njem tako posamezniki kot občestva. Tudi med samimi laiki jih je veliko, ki se mu posvečajo. Nekaterim je pri tem v dragoceno pomoč teološki in biblični študij. Nadaljnje delo je predvsem evangelizacija in kateheza, ki se poživlja prav v poslušnosti Božji besedi. Potrebno je, dragi bratje in sestre, da se ta usmeritev utrdi in poglobi, tudi na ta način, da se knjiga Svetega pisma razširi po družinah. Še posebej je potrebno, da se poslušanje Božje besede spremeni v življensko srečanje v starodavnem, pa še vedno veljavnem izročilu *lectio divina*; ta nas pripravi, da v bibličnem besedilu najdemo živo besedo, ki nam ugovarja, nas usmerja, oblikuje naše življenje.

Oznanjevanje Božje Besede

40. Hranimo se z Božjo besedo, da bi mogli biti »služabniki Besede« pri delu za evangelizacijo: to je vsekakor ena izmed prvenstvenih nalog Cerkve na začetku novega tisočletja. Tudi v deželah, ki so bile že zdavnaj pokristjanjene, je sedaj položaj takšen, da takoimenovane »krščanske družbe« ni več. Ta družba se je, kljub vsem svojim slabostim, ki so vedno značilne za vse kar je človeško, vedno znova zgledovala izključno pri evangeljskih vrednotah. Danes se moramo pogumno soočiti s položajem, ki je vedno bolj raznoliken in zavezujoč; smo sredi procesa globalizacije, katerega označuje novo in spreminjajoče se sprepletanje narodov in kultur. V teh letih sem tolikokrat ponovil poziv k novi evangelizaciji. Zdaj temu ponovno pritrjujem, predvsem zato, da bi pokazal, kako je treba ponovno prižgati v nas

začetni ogenj, pustiti, da nas prevzame gorečnost apostolskega oznanjevanja po binkoštih. V sebi moramo oživiti razvneto čustvovanje apostola Pavla: »Gorje meni, če evangelija ne bi oznanjal« (1 Kor 9,16). Takšna zavzetost bo prav gotovo sprožila v Cerkvi novo misjonsko dejavnost, ki ne bo mogla biti stvar, ki bi bila zaupana peščici izbranih »strokovnjakov«, ampak bo morala pritegniti odgovornost vseh udov Božjega ljudstva. Kdor je Kristusa zares srečal, ta tega srečanja ne more več obdržati zase, mora ga oznanjati. Potreben nam je nov apostolski polet, ki bi ga živeli kot vsakodnevno zavzetost krščanskih občestev in skupin. Vse to naj se dogaja z dolžnim spoštovanjem do vedno enkratne življenjske poti sleherne osebe in s pozornostjo do različnih kultur, v katere mora prenikniti krščansko oznanilo, tako da specifične vrednote posameznega naroda ne bodo zanikane, ampak očiščene in povzdignjene do njihove polne vrednosti.

Krščanstvo tretjega tisočletja bo moralo vedno bolj odgovarjati na to zahtevo po inkulturaciji. Čeprav bo ostalo popolnoma zvesto sebi, se pravi evangelijskemu oznanilu in izročilu Cerkve, bo imelo tudi poteze tolikih kultur in narodov, ki so ga sprejeli in se je pri njih ukoreninilo. Lepote tega razgibano oblikovanega obraza Cerkve smo se v jubilejnem letu še posebej veselili. To je morda komaj začetek, komaj začrtana ikona prihodnosti, ki nam jo pripravlja Božji Duh.

Kristusov predlog je treba z zaupanjem ponuditi vsem. Obrniti se bo potrebno k odraslim, družinam, mladim, otrokom, ne da bi pri tem kdajkoli skrivali najbolj korenite zahteve evangelijskega sporočila; nasprotno pa je treba iti naproti pričakovanjem vsakega človeka, kar zadeva občutljivost in jezik, po zgledu apostola Pavla, ki zatrjuje: »Vsem sem postal vse, da bi jih nekaj zagotovo rešil« (1 Kor 9,22). Ko vse to priporočam, mislim še posebej na pastoralo mladostnikov. Prav kar zadeva mlade, kot sem malo prej spomnil, nam je jubilej pokazal, kako velikodušni in razpoložljivi zmorejo biti. Potrebno bo znati ovrednotiti ta njihov upanja poln odgovor in obravnavati to njihovo navdušenje kot nov

»talent« (prim. Mt 25,15), ki nam ga je dal Gospod v roke, da bi ga napravili rodovitnega.

41. Pri tej zaupljivi, razumevajoči in ustvarjalni »misijon-ski dejavnosti« naj nas podpira in usmerja sijajen zgled to-likih pričevalcev vere, ki nam jih je jubilej ponovno priklical v zavest. Cerkev je v svojih mučencih vedno videla seme življenja. Kri mučencev – seme (novih) kristjanov:²⁵ ta slovi-ti »zakon«, ki ga je bil izrekel Tertulijan, se je v preizkušnjah zgodovine vedno izkazal kot resničen. Mar ne bo tako tudi v stoletju, tisočletju, ki ju začenjamo. Morda smo bili vse pre-več navajeni misliti na pričevalce vere z zelo oddaljenimi pojmi, kot da gre za neko preteklo kategorijo ljudi, ki spa-dajo v glavnem v prvo dobo krščanstva. Jubilejni spomin nam je odstrl presenetljiv pogled na prizorišče: pokazal nam je, da ima naš čas še posebej veliko pričevalcev, ki so na tak ali drugačen način znali živeti Evangelij tudi v razmerah sovražnosti in preganjanja; često tako, da so prestali najvišjo obliko preizkušnje in pričevali s krvjo. Po njih je bila Božja beseda vsejana v dobro zemljo in je obrodila stoteren sad (prim. Mt 13,8.23). S svojim zgledom so nam pokazali in takorekoč že tudi uravnali pot v prihodnost. Nam ne preosta-ne drugo, kot da se, z Božjo milostjo/pomočjo podamo po njihovih stopinjah.

²⁵ Tertulijan, *Apologia*, 50, 13: PL 1, 534.

IV. PRIČEVALCI LJUBEZNI

42. »Po tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, če boste med seboj imeli ljubezen« (Jn 13,35). Če smo se zares zazrli in premišljevali Kristusovo obličje, dragi bratje in sestre, potem pri svojem pastoralnem načrtovanju ne bomo mogli mimo, ne da bi se navdihovali pri »novi zapovedi«, ki nam jo je on dal: »Kakor sem vas jaz ljubil, tako se tudi vi ljubite med seboj« (Jn 13,34). Gre za drugo veliko področje, na katerem bo potrebno pokazati odločen in načrten napor, in sicer na ravni vesoljne Cerkve in krajevnih cerkva: to je področje občestvenosti (koinonije), ki uteleša in razodeva samo bistvo skrivnosti Cerkve. Občestvo je sad in razodetje tiste ljubezni, ki izvira iz večnega Očetovega srca in se razliva na nas po Svetem Duhu, ki nam ga daje Jezus (prim. Rim 5,5), da bi iz vseh nas napravil »eno srce in eno dušo« (Apd 4,32). S tem ko Cerkev uresničuje to občestvo ljubezni, se razodeva kot »zakrament« oziroma »znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za edinstvo vsega človeškega rodu«. ²⁶

Gospodove besede glede tega so zelo jasne, zato ni mogoče osiromašiti njihovega pomena. Tudi v novem stoletju bodo potrebne za zgodovinsko pot Cerkve mnogotere stvari, toda če pri vsem tem ne bo ljubezni (agape), bo vse zaman. Prav ta isti apostol Pavel nas na to spominja v slavospevu ljubezni: ko bi govorili človeške in angelske jezike, ko bi imeli vso vero »da bi gore prestavljali«, ljubezni pa bi ne imeli, bi bilo vse »nič« (prim. 1 Kor 13,2).

Ljubezen je zares »srce« Cerkve, kot je dobro uvidela sv. Terezija iz Lisieuxa, ki sem jo želel razglasiti za cerkveno učiteljico prav kot izvedenko v umetnosti ljubezni (scientia

²⁶ C, 1.

amoris): »Razumela je, da ima Cerkev srce, in da je to srce razvneto od Ljubezni. Razumela je da edino Ljubezen oživlja ude Cerkve /.../ Razumela je, da so v Ljubezen zaobjeti vsi poklici, da je Ljubezen vse.«²⁷

Občestvena duhovnost

43. Iz Cerkve in domače hiše moramo narediti šolo občestvenosti: to je velik izziv tisočletja, ki je pred nami, če hočemo ostati zvesti Božjemu načrtu in tudi odgovoriti na velika pričakovanja sveta.

Kaj to konkretno pomeni? Tudi tu bi lahko pogovor takoj zasukali v dejavnost, toda ugoditi takšnim namigom bi bilo zgrešeno. Preden načrtujemo konkretne pobude, je potrebno pospeševati občestveno duhovnost. Kot vzgojni princip mora priti do izraza na vseh tistih krajih, kjer oblikujemo človeka in kristjana, kjer vzgajamo služabnike oltarja, posvečene osebe, pastoralne delavce, kjer se snujejo in oblikujejo družine in občestva. Občestvena duhovnost pomeni zlasti pogled srca, ki ga nosi skrivnost Presvete Trojice, ki prebiva v nas in katere sij je zajet tudi v obrazih bratov in sester, ki so poleg nas. Občestvena duhovnost poleg tega pomeni tudi sposobnost, da občutim brata po veri v globoki edinosti skrivnostnega Telesa, torej kot »nekoga, ki je z menoj povezan«, da potem znam z njim deliti njegovo veselje in njegovo trpljenje, da lahko uvidim njegove želje in poskrbim za njegove potrebe, da mu lahko poklonim pravo in globoko prijateljstvo. Občestvena duhovnost je tudi sposobnost videti predvsem to, kar je na drugem pozitivno, zato da ga lahko potem sprejemem in ovrednotim kot Božji dar: »dar zame«, več kot za brata, ki ga dobim kar naravnost. Občestvena duhovnost pomeni končno znati »napraviti prostor« bratu, s tem da nosimo »bremena drug drugemu« (Gal 6,2) ter zavračamo sebične težnje, ki neprestano prežijo na nas in povzročajo tekmovalnost, karierizem, nezaupanje, ne-

²⁷ MsB 3v, *Opere complete*; Città del Vaticano 1997, 223.

voščljivost. Ne delajmo si utvar: če nismo na tej duhovni poti, nam bodo kaj malo služila zunanja sredstva namenjena ustvarjanju in ohranjevanju skupnosti. Postala bodo brezdušni aparati, maske skupnosti, ne pa pot k izraznosti in rasti.

44. V novem stoletju moramo na tem temelju bolj zavzeto kot kdajkoli prej ovrednotiti in razvijati tak ambient in taka sredstva, ki po glavnih smernicah 2. vatikanskega cerkvenega zbora služijo vzpostavljanju in ohranjanju občestva. Kako ne bi pri tem pomislili zlasti na tisti dve posebni službi v cerkvenem občestvu: na petrinsko službo in v tesni povezanosti z njo na zbor škofov? Gre za dve stvarnosti, ki imata svoj temelj in svoj obstoj v samem Kristusovem načrtu o Cerkvi,²⁸ prav zaradi tega pa potrebujeta nenehno preverjanje, ki naj ga zagotavlja pristen evangeljski navdih.

Na 2. vatikanskem koncilu in po njem je bilo veliko storjeno v zvezi s preoblikovanjem rimske kurije, organiziranjem Sinod, delovanjem škofovskih konferenc. Prav gotovo pa bo potrebno še veliko postoriti, da bi prišle bolj do izraza možnosti teh orodij občestvenosti, ki so danes še posebej potrebne, glede na zahteve, ko je treba takoj in učinkovito odgovoriti na probleme, s katerimi se srečuje Cerkev sredi tako hitrih sprememb v našem času.

45. Prostor občestvenosti naj se goji in širi dan za dnem na vseh ravneh v okviru rednega življenja sleherne izmed Cerkva. Naj se občestvo prijazno odraža v odnosih med škofi, duhovniki in diakoni, med pastirji in celotnim Božjim ljudstvom, med duhovniki in redovniki, med cerkvenimi združenji in gibanji. V ta namen naj bodo vedno bolj ovrednoteni tisti organizmi soudeležbe, ki jih predvideva Zakonik cerkvenega prava. To sta zlasti duhovniški in pastoralni svet. Kot je znano, pa se nobeden od teh dveh ne navdihuje pri kriterijih parlamentarne demokracije, ker oba delujeta na temelju posvetovanja in ne odločanja (*per via consultiva e*

²⁸ Prim. C, 3. poglavje.

non deliberativa),²⁹ vendar zavoljo tega ne izgubljata vloge in pomena. Občestvena teologija in duhovnost navdihujeta učinkovito medsebojno sporazumevanje med pastirji in verniki. Po eni strani jih »a priori« ohranjata v edinosti v vsem tem, kar je bistveno, po drugi pa jih spodbujata, naj v mejah normalnosti težijo tudi k izražanju lastnega mnenja, ko se stvari tehtajo in so mnenja različna.

Ne da bi s tem hoteli karkoli reči vnaprej glede avtoritativne vloge Pastirjev, velja prisluhniti naši stari modrosti, ki je znala Pastirje spodbujati h kar najbolj širokemu poslušanju vsega Božjega ljudstva. Pomenljivo je, kar naroča sv. Benedikt opatu nekega samostana; vabi ga, naj se posvetuje tudi z najmlajšimi: »Često Gospod razodene najmlajšemu, to kar je najboljše«. ³⁰ Sv. Pavlin iz Nole pa spodbuja: »Prisluhnimo ustom vseh vernih, kajti v vsakem verniku veje Božji Duh«. ³¹

Kolikor torej pravna modrost, kaže na hierarhično strukturo Cerkve in zavrača skušnjave neutemeljenih sodb in namer, s tem da postavlja natančna pravila za soudeležbo, tako se po drugi strani občestvena teologija vzporedno z institucionalnimi danostmi posvetuje s posamezno dušo z zaupanjem in odprtostjo, ki v polnosti ustreza dostojanstvu in odgovornosti vsakega uda Božjega ljudstva.

Pestrost poklicev

46. Ta perspektiva skupnosti je tesno povezana s sposobnostjo krščanskega občestva, da napravi prostor vsem darovom Duha. Edinost Cerkve ne pomeni uniformiranost, ampak organsko povezanost zakonitih različnosti. To je resničnost mnogoterih udov, ki so povezani v eno samo telo, eno samo Kristusovo telo (prim. 1 Kor, 12,12).

²⁹ Prim. Kongregacija za kler in dr., Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov, CD 74, Ljubljana 1998, zlasti čl. 5.

³⁰ Reg. III, 3: »Zato pravimo, da smo vsi poklicani biti svetovalci, kajti Gospod pogosto mlajšemu naklanja spoznanje, kaj je boljše«.

³¹ »Ovisni smo od besed vseh vernikov, kajti Božji Duh govori vsakemu verniku«: Epistula 23, 36 Sulpicija Severa: CSEL 29, 193.

Zaradi tega je potrebno, da Cerkev tretjega tisočletja spodbuja vse krščene in birmane, naj se zavedajo svoje odgovornosti za dejavno cerkvenostno življenje. Skupaj s posvečenimi služabniki in drugimi službami, pa naj bodo te ustanovljene ali preprosto priznane, lahko prispevajo svoj delež v korist celotnega občestva, tako da ga podpirajo v njegovih mnogovrstnih potrebah: pri katehezi, oblikovanju bogoslužja, pri vzgoji mladih za najrazličnejše oblike dobrodelne dejavnosti.

Prav gotovo pa je posebno velikodušno treba posvetiti svoje napore – zrasti z nenehno priprošnjo h Gospodarju žetve (prim. Mt 9,38) – za spodbujanje in gojitev duhovniških poklicev in poklicev posebej posvečenega življenja. Ta problem je nadvse velikega pomena za življenje Cerkev po vsem svetu. V določenih deželah, ki so bile že zdavnaj pokristjanjene, je postal položaj naravnost dramatičen, ker se je povsem spremenilo družbeno okolje in ker sta potrošništvo in razkristjanjenje povzročila pravo religiozno sušo. Nujno potrebno je vzpostaviti obsežno in kapilarno pastoralo poklicev, ki bo zaobjela župnije, vzgojna središča in družine. Spodbujala bo kar najbolj skrben razmislek o bistvenih vrednotah življenja, ki naj privede do odločilnega sklepa. Vsakdo je povabljen, da odgovori na Božji klic, še posebej, ko ta spodbuja k popolni podaritvi sebe in svojih moči za stvar Božjega kraljestva.

V tem kontekstu dobi svoj pravi poudarek tudi vsak drug poklic, ki končno korenini v bogastvu novega življenja in ga človek prejme z zakramentom krsta. Prav tako pa je potrebno vedno bolj odkrivati tudi poklic, ki je lasten laikom. Ti so kot taki poklicani »iskati Božje kraljestvo s tem, da se ukvarjajo s časnimi rečmi in jih urejajo v skladu z Božjo voljo«,³² in tudi da »spolnjujejo v Cerkvi in v svetu svoj delež /.../ tako, da se trudijo za evangeliziranje in posvečevanje ljudi«. ³³

³² C, 31.

³³ Odlok o laiškem apostolatu (LA), 2.

V tej isti smeri dobi velik pomen za občestvo dolžnost pospeševanja različnih združevalnih stvarnosti in dejavnosti, bodisi v tradicionalnih bodisi v novejših oblikah cerkvenih gibanj. S tem dobiva Cerkev še naprej tisto živahnost, ki je Božji dar in predstavlja pravo »pomlad Duha«. Gotovo pa je potrebno, da združenja in gibanja tako v vesoljni Cerkvi kot v krajevnih Cerkvah delujejo v popolnem skladju s Cerkvijo in v pokorščini smernicam pristojnih Pastirjev. Naposled še vedno velja za vse, zahteven in še vedno veljaven, opomin apostola: »Duha ne ugašajte. Pre-roštev ne zaničujte. Vse preizkušajte in kar je dobro, obdržite« (1 Tes 5,19–21).

47. Končno je potrebno čisto posebno pozornost zagotoviti pastoralni družine. Ta je toliko bolj potrebna v takih zgodovinskih trenutkih, kakor je sedanji, ki beleži splošno in globoko krizo te temeljne ustanove. Po krščanskem gledanju na zakon, razmerje med enim možem in eno ženo – obojestransko in popolno, edino in neločljivo razmerje – ustreza prvotnemu Božjemu načrtu, ki je v zgodovini potemnel zaradi »trdosrčnosti«; Kristus je prišel, da bi ga obnovil v njegovem prvobitnem sijaju in razodel, kar je Bog hotel »od začetka« (Mt 19,8). V zakonu, ki je povzdignjen k dostojanstvu zakramenta, je izražena »velika skrivnost« poročne ljubezni Kristusa do njegove Cerkve (prim. Ef 5,32).

Glede tega Cerkev ne more popustiti pritiskom neke določene kulture, čeprav je ta razširjena in včasih je že kar bojovita. Rajši je treba k temu vprašanju pristopiti na način, da krščanske družine prek vedno bolj popolne evangeljske vzgoje ponudijo prepričljiv zgled možnosti, da je zakon močče živeti popolnoma v skladu z Božjim načrtom in pristnimi zahtevami človekove osebe: zakoncev in še bolj, krhke osebe otrok. Same družine se morajo vedno bolj zavedati, da otrokom dolgujejo vso pozornost; postati morajo dejavni subjekti in biti učinkovito prisotni na cerkvenem in družbenem področju v obrambi svojih pravic.

Ekumensko prizadevanje

48. Kaj naj še rečemo o nujnosti pospeševanja občestva na občutljivem področju ekumenskega prizadevanja? Žal gre žalostna dediščina preteklosti z nami tudi čez prag tretjega tisočletja. Jubilejno praznovanje je obogatilo kakšno res preroško in ganljivo znamenje, toda pot do edinosti je še dolga.

Dejansko nam je veliki jubilej, s tem ko nam je usmeril pogled v Kristusa, vlil bolj živo zavest, da je Cerkev skrivnost edinosti. »Verujem v eno ... Cerkev«: to kar izražamo v veroizpovedi, ima svoj zadnji temelj v Kristusu, v katerem je Cerkev nedeljena (prim. 1 Kor 11 – 13). Kolikor je Cerkev njegovo Telo v enosti, ki jo ustvarja dar Duha, je seveda nedeljiva. Dejanskost delitve se dogaja na ravni zgodovine, v odnosih med otroki Cerkve kot posledica človeške krhkosti pri prejemanju daru, ki nenehno priteka od Kristusa kot glave v njegovo skrivnostno Telo. Jezusova molitev v dvorani zadnje večerje – »kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bi bili tudi oni v naju« (Jn 17,21) – je obenem razodetje in klic. Razodeva nam enost Kristusa z Očetom kot prostor, od koder izvira tudi edinost Cerkve, in nenehen dar, ki ga bo Cerkev iz te enosti skrivnostno prejemala vse do konca časov. Ta edinost, katere konkretnega uresničenja v Katoški Cerkvi ne pogrešamo – kljub omejenostim, ki so značilne za vse človeško – vendarle deluje v različni meri v tolikेरih prvinah posvečenja in resnice, ki jih najdemo znotraj drugih Cerkva in cerkvenih skupnosti; te prvine jo kot darovi lastni Kristusovi Cerkvi, neprestano nagibljejo k popolni edinosti.³⁴

Kristusova molitev nas spominja, da je potrebno ta dar sprejeti in ga razvijati na vedno globlji način. Klic »da bi bili eno« je obenem imperativ, ki nas obvezuje, moč, ki nas vzdržuje, zdravilen očitek za našo lenobo in ozkost srca. Na Jezusovi molitvi, ne na naših zmožnostih, naj sloni zaupa-

³⁴ C, 8.

nje, da bomo mogli doseči polno in vidno občestvenost vseh kristjanov tudi v zgodovini.

Ko v post-jubilejnem času nadaljujemo pot, gledam v tej perspektivi z velikim upanjem na Vzhodne Cerkve. Želim, da bi se znova v polnosti uveljavila tista izmenjava darov, ki je obogatila Cerkev v prvem tisočletju. Spomin na čas, ko je Cerkev dihala z »obema kriloma pljuč, naj nagiblje kristjane Vzhoda in Zahoda k temu, da bi naprej hodili skupaj v edinosti vere in spoštovanju zakonitih različnosti, v medsebojnem sprejemanju in pomoči kot udje enega, istega Kristusovega telesa.

Prav tako zavzeto je potrebno negovati ekumenski dialog z brati in sestrami Anglikanske skupnosti in cerkvenimi skupnostmi, ki so nastale z reformacijo. Teološko soočenje o bistvenih vprašanih krščanske vere in morale, sodelovanje pri dobrodelnih dejavnostih, in, z Božjo pomočjo, predvsem veliki ekumenizem v svetosti, v prihodnosti ne bodo mogli ostati brez sadov. Vsekakor z zaupanjem nadaljujmo pot in hrepenimo po trenutku, ko bomo mogli z vsemi Kristusovimi učenci brez izjeme prostodušno zapeti: »Glejte, kako dobro in kako prijetno je, če bratje prebivajo skupaj« (Ps 133/132/,1).

Staviti na ljubezen

49. Iz medcerkvenega občestva se ljubezen že sama po svoji naravi odpre za vesoljno služenje in usmeri prizadevanja naše dejavne in konkretne ljubezni k slehernemu človeškemu bitju. Gre za področje, ki enako odločilno zaznamuje krščansko življenje, eklezialni slog in pastoralno načrtovanje. Stoletje in tisočletje, ki se začenjata, morata biti priči, in to tudi želim, da bi videla v kar največji meri, kako daleč lahko gre v predanosti ljubezen do najrevnejših. Če smo zares ponovno začeli svojo pot s kontemplacijo Kristusa, bi ga morali znati prepoznavati zlasti v obrazih tistih, s katerimi se je on sam hotel poistiti: »Lačen sem bil in ste mi dali jesti, žejen sem bil in ste me mi dali piti, tujec sem bil in ste

me sprejeli, nag sem bil in ste me oblekli, bolan sem bil in ste me obiskali, v ječi sem bil in ste prišli k meni« (Mt 25,35-36). Ta stran evangelija ni nekakšno preprosto povabilo k dobroti, je kristološka stran, ki meče močan snop luči na Kristusovo skrivnost. Cerkev, Kristusova nevesta, glede na to stran evangelija preverja svojo zvestobo Kristusu in sicer pravi nič manj kot na področjih pravovernosti.

Gotovo ne smemo pozabiti, kako prav nihče ne sme biti izvzet iz naše ljubezni, »kajti on, Božji Sin, se je s svojim učlovečenjem na neki način združil z vsakim človekom.«³⁵ Ko motrimo neenoznačne besede evangelija, je jasno, da je v osebi ubogih on na poseben način prisoten. To narekuje Cerkev odločitev, da jim odredi prednostno mesto. Prek take odločitve je mogoče prepoznati slog Božje ljubezni, njegovo previdnost, njegovo usmiljenje. Na take in podobne načine še vedno sejemo v zgodovino semena Božjega kraljestva, ki ga je sam Jezus postavil v zemeljsko življenje, s tem da je prišel naproti vsem, ki so se zatekali k njemu duhovnih in materialnih potrebah.

50. Dejansko je v našem času toliko potreb, ki trkajo na krščansko občutljivost. Naš svet stopa v novo tisočletje obremenjen z nasprotji ekonomske, kulturne in tehnološke rasti, ki daje maloštevilnim srečnežem velike možnosti, milijone in milijone ljudi pa pušča ne le ob robu napredka, marveč izpostavljene življenjskim pogojem, ki so daleč pod minimumom za človeka vredno življenje. Ali je mogoče, da v našem času ljudje še vedno umirajo za lakoto? Da so prikrajšani za najosnovnejšo zdravniško oskrbo? Da nimajo prostora, kjer bi si lahko opomogli?

Scenarij revščine se lahko razširi v nedogled, če starim dodamo še nove oblike revščine. Te se često ugnezdiijo v okolju in pri ljudeh, ki v ekonomskem pogledu niso prikrajšani, pač pa izpostavljeni obupu zaradi nesmisla, zapeljevanja droge, zapuščenosti v pozni starosti ali bolezni, ker

³⁵ CS, 22.

so odrinjeni na rob ali socialno zapostavljeni. Kristjan, ki se sooča s tem scenarijem, se mora naučiti obujati vero v Kristusa in ob tem razvozlati poziv, ki ga Kristus pošilja iz tega sveta revščine. Preprosto: izročilo dobroteljnosti, ki je že v dveh preteklih tisočletjih našla toliko izrazov, pa dandanes morda terja še večjo iznajdljivost, je treba nadaljevati. Prišel je čas, ko naj se »navdušenje za dobroteljnost« obnovi, pokaže naj se ne le v tem, da učinkovito oskrbimo pomoč, ampak v zmožnosti, da se ljudem približamo, da postanemo solidarni s tistimi, ki trpijo, tako da dejanje pomoči ne bodo občutili kot ponižujočo miloščino, ampak kot bratovsko soudeležnost.

Da bi to dosegli, moramo delati tako, da se bodo prizadeti počutili v vsakem krščanskem občestvu kot v »domači hiši«. Če bomo delali v tem slogu, ali ne bo to najbolj uspešna in učinkovita predstavitev dobre novice o Božjem Kraljestvu? Brez te oblike evangelizacije, ki jo udejanjata ljubezen in pričevanje krščanske skromnosti, tvega evangeljsko sporočilo, ki je sicer že samo po sebi prvo dejanje ljubezni, da ga ne bodo razumeli, ali pa se bo potopilo v tisto morje besed, kateremu nas današnja komunikacijska družba vsak dan izpostavlja. Ljubezen v dejanjih zagotavlja ljubezni v besedah nedvoumno moč.

Izzivi sedanjega časa

51. Kako naj se držimo ob strani spricho perspektiv, ki jih ustvarja ekološki nered, ko postajajo prostrana področja našega planeta za človeka neprimerna ali celo sovražna? Ali pa vprašanja miru, ki ga vedno znova ogroža izbruh katastrofalne vojne? Ali pred kršenjem temeljnih človekovih pravic tolikih ljudi, zlasti otrok? Toliko žgočih težav je, za katere krščanski duh ne sme obstati neobčutljiv. posebej se moremo zavzeti za nekatere vidike evangeljske radikalnosti, ki jih ljudje pogosto manj razumejo in potem storijo vse, da postanejo posegi Cerkve s tem v zvezi nepriljubljeni. Toda zaradi tega ti posegi ne smejo biti manj prisotni v cerkveni

karitativni dejavnosti. Mislim na dolžnost zavzemati se za spoštovanje življenja vsakega človeškega bitja od spočetja do njegovega naravnega zatona. Na podoben način nas ta služba človeku sili, naj zakričimo, prilično ali neprilično, da tisti, ki se spuščajo v nove možnosti, ki jih omogoča znanost, posebej na področju biotehnologije, ne smejo nikoli mimo temeljnih zahtev etike sklicujoč se na vprašljivo solidarnost, ki se konča z diskriminacijo med enim in drugim življenjem, v zaničevanju dostojanstva, ki je lastno slehernemu človeškemu bitju. Da bi bilo v tem občutljivem in samemu sebi nasprotujočem si okolju krščansko pričevanje učinkovito, ne sme biti noben napor prevelik, ko ustrezno pojasnujemo motive za takšno stališče Cerkve. Predvsem je treba naglasiti, da nevernim nočemo vsiljevati krščanskih stališč, ampak razlagati in braniti tiste vrednote, ki koreninijo v sami naravi človeškega bitja. Krščanska ljubezen bo torej po potrebi postala služba kulturi, politiki, ekonomiji, družini, da bi povsod spoštovali temeljna načela, od katerih je odvisna usoda človeškega bitja in usoda civilizacije.

52. Samo po sebi umevno je, da je treba vse to uresničiti v izrazito krščanskem slogu: na to mesto in za te naloge so poklicani predvsem laiki; s tem bodo izpolnili njim lastno poslanstvo. Pri tem je treba paziti, da ne bi podlegli skušnjavi, da bi krščanske skupnosti zreducirali na raven socialnih ustanov. Posebej je treba naglasiti, naj se razmerje do civilne družbe ureja tako, da bosta spoštovani avtonomija in pristojnosti te zadnje, kakor nakazujejo smernice, ki jih daje družbeni nauk Cerkve.

Znan je napor, ki ga je vložilo cerkveno učiteljstvo, zlasti še v 20. stoletju, da bi socialno resničnost razumevalo v luči evangelija in v vedno bolj zgoščeni in organski obliki prispevalo svoj delež k reševanju socialnega vprašanja, ki je zdaj dobilo planetarične razsežnosti.

Ta etično-socialna stran se kaže kot nepogrešljiva razsežnost krščanskega pričevanja: treba je zavrniti skušnjava intimistične in individualistične duhovnosti, ki se slabo

ujema z zahtevami krščanske ljubezni, vrh vsega pa tudi še z logiko Učlovečenja in končno s samo eshatološko naravnostjo krščanstva. Če nas ta zadnja ozavešča o relativnostnem značaju zgodovine, to še ne pomeni, da nas na kakršenkoli način odvezuje od dolžnosti, da zgodovino oblikujemo. S tem v zvezi ostaja bolj kot kdajkoli aktualen nauk 2. vatikanskega cerkvenega zbora: »Krščansko oznanilo nikakor ne odvrča ljudi od graditve sveta, nikakor jih ne žene v zanemarjanje blaginje bližnjega, temveč jih na dolžnosti v tej smeri še tesneje priklepa.«³⁶

Stvarno znamenje

53. Da bi v pogledu krščanske ljubezni in v podporo človečnosti, ki korenini v najbolj notranjih zahtevahevangelijskega, dali neko znamenje, sem hotel, da jubilejno leto med številnimi sadovi ljubezni, ki jih je že rodilo med samim potekom – mislim na pomoč, ki smo jo dali najbolj revnim, da smo jim omogočili udeležbo pri Jubileju – pusti za seboj tudi neko dejanje, ki bo na določen način predstavljalo sad in pečat dejavne ljubezni jubilejnega leta. Mnogi romarji so namreč na različne načine prispevali svoj delež, in skupaj z romarji so tudi številni protagonisti, z ekonomskega področja dali svoj velikodušni dar v podporo. Ta sredstva so služila temu, da smo zagotovili primerno uresničenje jubilejnega dogodka. Potem ko bodo poravnani vsi računi za nujne stroške, ki smo jih imeli v teku leta, bo šel ves denar, ki ga je bilo mogoče prihraniti, v karitativne namene. Važno je namreč, da tako pomemben verski dogodek obvarujemo tudi že vsakega videza ekonomskih špekulacij. Preostanek bo služil temu, da tudi v naših okoliščinah ponovimo izkušnjo, ki se je tolikokrat zgodila v teku zgodovine, ko je na začetku Cerkve jeruzalemska skupnost poklonila nekristjanom ganljiv prizor spontane izmenjave darov in celo skupnosti dobrin v prid najbolj revnim (prim. Apd 2,44–45).

³⁶ CS, 34.

Načrtovano dejanje bo samo kaplja v morje krščanske ljubezni in dobrodelnosti skozi zgodovino. Drobna, a pomenljiva kaplja. Jubilej je spodbudil svet, naj se ozre proti Rimu, Cerkev »ki ima prvenstvo« v dobrodelnosti,³⁷ je namenila Petru svoj prispevek. Zdaj se krščanska ljubezen, ki se je razodela v središču katolištva, na neki način obrača v svet, po tem znamenju, ki želi ostati sad in živ spomin na občestvo, ki smo ga doživljali ob priložnosti jubileja.

Dialog in misijoni

54. Novo stoletje in odpirata tudi novo tisočletje v Kristusovi luči. Toda vsi te luči še ne vidijo. Imamo osupljivo in zahtevno nalogo, da bomo njen »odsvit«. Skrivnost lune – »mysterium lunae« je tako zelo pri srcu kontemplaciji cerkvenih očetov, ki s to podobo nakazujejo odvisnost Cerkve od Kristusa, sonca, katerega svetlobo odseva.³⁸ Gre pač za način, kako izraziti tisto, kar je povedal Jezus sam, ko se je predstavil kot »luč sveta« (Jn 8,12) in je tudi od svojih učencev zahteval, naj bodo »luč sveta« (Mt 5,14).

To je takšna naloga, da nas spravi v trepet, če se ozremo na slabosti, ki nas tako pogosto zatemnjujejo in mečejo na nas senco. Toda ta naloga je vseeno izvedljiva, če se izpostavimo Kristusovi luči in se znamo odpreti njegovi milosti, ki iz nas dela nove ljudi.

55. V tej optiki gledamo na veliki izziv medverskega dialoga; tudi v novem stoletju si bomo zanj še vedno prizadevali po smernicah, ki jih je dal Drugi vatikanski cerkveni zbor.³⁹ V letih priprave na veliki jubilej je Cerkev poskušala z nekaterimi srečanji, ki so imela opazen simbolični pomen, vzpo-

³⁷ Sv. Ignacija Antiohijski, Ad Romanos, Prefatio, Ed. Funk, I, 252.

³⁸ Tako npr. Sv. Avguštin piše: »Cerkev je kot luna, ki nima svojega sijaja, marveč ga prejema od edinorojenega Božjega Sina, ki ga Sveto pismo na mnogih mestih v alegoriji imenuje sonce«: Ennarationes in Ps. 10, 3: CCL 38, 42.

³⁹ Prim. Izjava o nekrščanskih verstvih (N).

staviti odprto in dialoško razmerje s predstavniki drugih verstev. Dialog se mora nadaljevati. V razmerah izrazitega, kulturnega in verskega pluralizma, ki ga je mogoče predvidevati za družbo tretjega tisočletja, je tak dialog potreben tudi zato, da bi si zagotovili trdne temelje miru in odstranili usodne grozote verskih vojn, ki so omadeževale s krvjo toliko obdobj v zgodovini človeštva. Ime edinega Boga mora postajati vedno bolj to kar je, ime miru in klika po miru.

56. Toda dialog ne sme temeljiti na religioznem idiferentizmu. Kristjani pa imamo dolžnost, da se trudimo za dialog, in pri tem dajemo polno pričevanje za upanje, ki je v nas (prim. 1 Pt 3,15). Ne smemo se bati, da bi žalilo istovetnost bližnjega to, kar je v resnici veselo naznanilo daru, ki je za vse in ki ga je vsakomur potrebno predstaviti z največjim spoštovanjem njegove osebne svobode: dar razodetja Boga – Ljubezni, ki je »svet tako vzljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina« (Jn 3,16). Kot smo nedolgo tega naglasili v izjavi *Gospod Jezus*, te stvari ne morejo postati predmet neke vrste dialoških pogajanj, kot bi ta resnica za nas predstavljala nekakšno preprosto mnenje: za nas vse to predstavlja milost, ki nas navdaja z veseljem, in sporočilo, ki smo ga dolžni oznanjati.

Cerkev se zato ne sme odtegniti misijskim dejavnosti med narodi. Prvenstvena naloga »missio od gentes« ostaja oznanilo, da bodo v Kristusu, ki je »Pot, Resnica in Življenje« (Jn 14,6), ljudje našli rešitev. Medverski dialog »ne more kar preprosto nadomestiti oznanjevanja, pač pa ostaja usmerjen k oznanjevanju«. ⁴⁰ Z druge strani pa nas misijonarska dolžnost ne ovira, da ne bi stopili v dialog s kar najglobljo notranjo pripravljenostjo za poslušanje. Glede na skrivnost milosti, ki je v svojih razsežnostih in vsebini neskončno bogata za človekovo življenje in zgodovino, namreč

⁴⁰ Papeški svet za medverski dialog in Kongregacija za evangelizacijo narodov, Navodilo o oznanjevanju evangelija in medverskemu dialogu *Dialogo e annuncio: riflessioni e orientamenti* (19. maja 1991), 82: AAS 84 (1992) 444.

vemo, da Cerkev, zanašajoč se na Tolažnika, Duha resnice (Jn 14,17) nikoli ne bo nehala raziskovati, kdo natanko je pravzaprav tisti, ki je zdaj na vrsti, da ga »uvede v vso resnico« (prim. Jn 16,23).

To načelo je v temelju ne le neizčrpnega teološkega poglobljanja v krščanske resnice, ampak tudi krščanskega dialoga s filozofijami, kulturami, verstvi. Ne zgodi se tako poredkoma, da Božji Duh, ki »veje koder hoče« (Jn 3,8), vzbuja sredi občnih človeških izkušenj, kljub njihovim mnogovrstnim nasprotjem, znamenja svoje navzočnosti, ki pomagajo samim Kristusovim učencem globlje umevati oznanilo, katerega prinašalci so. Mar se ni zgodilo tako odkritje na tako zelo preprost in zaupljiv način, ko se je 2. vatikanski koncil zavzel za branje »znamenj časa«?⁴¹ Čeprav je Cerkev dejavna in budno kritična pri razpoznavanju »pravih znamenj Božje navzočnosti ali Božjih namenov«,⁴² priznava, da ni samo dajala, ampak tudi »prejela iz zgodovine in razvoja človeškega rodu«. ⁴³ To držo odprtosti in obenem pazljivega razločevanja je koncil uvedel tudi v odnosu do drugih verstev. Zdaj smo na vrsti mi, da zelo dosledno upoštevamo njegov nauk in začrtano smer.

V luči koncila

57. Kako veliko bogastvo je, dragi bratje in sestre, v smernicah, ki nam jih je dal 2. vatikanski cerkveni zbor! Zato sem v času priprave na veliki jubilej pozval Cerkev, naj se vpraša, kako je sprejela koncil.⁴⁴ Ali se je to res zgodilo? Zborovanje, ki je bilo tu v Vatikanu, je bilo priložnost za tak premislek, in želel bi, da se je nekaj podobnega zgodilo v eni ali drugi obliki v vseh krajevnih Cerkvah. Leta minevajo, a ta besedila niso izgubila ne svoje vrednosti ne svojega leska. Le potrebno jih je brati na njim ustrezen način, da jih spo-

⁴¹ CS, 4.

⁴² Prav tam, 11.

⁴³ Prav tam, 44.

⁴⁴ Prim. Apostolsko pismo *V zarji tretjega tisočletja*, 36.

znamo in si jih usvojimo kot uradna in normativna besedila cerkvenega učiteljstva, kot sestavni del izročila Cerkve. Ob sklepu jubileja čutim bolj kot kdajkoli prej dolžnost, da znova pokažem na Koncil kot na veliko milost, s katero je Bog obdaril Cerkev v 20. stoletju. V njem nam je bil dan zanesljiv kompas za orientacijo na poti skozi stoletje, ki se začinja.

SKLEP

ODRINI NA GLOBOKO!

58. Z upanjem nadaljujemo pot! Novo tisočletje se pred Cerkvijo odpira kot prostran ocean, na katerega je treba zajadrati, zaupajoč v Kristusovo pomoč. Božji sin, ki se je pred dva tisoč leti učlovečil iz ljubezni do človeka, tudi danes izvršuje svoja dela. Potrebno je imeti prenicljive oči, da bi jih videli in predvsem veliko srce, da bi lahko postali njegovo orodje.

Ali ni prav odhajanje jubilejnega leta priložnost, da ponovno pridemo v stik s tem živim virom našega upanja. Zdaj nas Kristus, ki smo o njem premišljevali in ga vzljubili, še enkrat vabi, naj se podamo na pot: »Pojdite torej in naredite vse narode za moje učence. Krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha« (Mt 28,19). Misijonsko poslanstvo nas uvaja v tretje tisočletje. Vabi nas k podobnemu navdušenju kot so ga imeli prvi kristjani: pri tem lahko računamo na moč istega Duha, ki je deloval na prve Binkošti in nas danes spodbuja, naj odrinemo, okrepljeni z upanjem, ki »ne osramoti« (Rim 5,5).

Na začetku novega stoletja mora postati naš korak pri ponovnem osvajanju poti sveta bolj čvrst. Poti, po katerih hodi vsak izmed nas in vsaka izmed naših Cerkva je mnogo, toda med tistimi, katere družijo skupaj edinstveno občestvo, občestvo, ki se vsak dan hrani pri mizi evharističnega kruha in Besede življenja, ni oddaljenosti. Vsako nedeljo nam vstali Kristus znova omogoči svojevrstno srečanje v dvorani zadnje večerje, kjer se je pod noč, tistega dne »prvega v tednu« (Jn 20,19) predstavi svojim, da bi »dihnil« vanje dar oživljajočega Duha in jih uvedel v veliko pustolovščino evangelizacije. Naj nas na tej poti spremlja Presveta Devica, kateri sem pred kakšnim mesecem, skupaj s tolikimi škofi, ki so prišli v Rim z vseh strani sveta, zaupal tretje tisočletje.

Tolikokrat sem jo v teh letih predstavil in klical kot »Zvezdo nove evangelizacije«. Znova in znova bom pokazal nanjo kot na svetlo zarjo in zanesljivega vodnika na naši poti. »Žena, glej, tvoji sinovi«, ji ponavljam kot odmev glasu samega Jezusa (prim. Jn 19,26), in ob njej postajam glasnik sinovskih čustev celotne Cerkve.

59. Predragi bratje in sestre! Za nami se zapirajo simbolična sveta vrata, bolj kot kdajkoli pa ostajajo na stežaj odprta živa vrata, to je Kristus. Po jubilejnem navdušenju se ne vračamo več v sivi vsakdan. Nasprotno, v kolikor je bilo naše romanje pristno, so naše noge pripravljene za pot, ki je pred nami. Posnemati moramo polet apostola Pavla: »Se iztegujem proti temu, kar je pred menoj, ter tečem proti cilju po nagrado, h kateri nas odzgoraj kliče Bog v Kristusu Jezusu« (Fil 3,13–14). Vsi skupaj moramo posnemati Marijo, ki se je po romanju v sveto mesto Jeruzalem, vrnila v svojo hišo v Nazaret in premišljevala v svojem srcu skrivnost o svojem Sinu (prim. Lk 2,52).

Vstali Jezus, ki se nam pridružuje na naših poteh in se nam daje prepoznati kot učencema na poti v Emavs »po lomljenju kruha« (Lk 24,35), naj nas najde čuječe in pripravljene za prepoznavanje svojega obličja, in za to, da bomo pohiteli k svojim bratom ter jim ponesli nadvse pomembno sporočilo: »Gospoda smo videli!« (Jn 20,25). To je tisti tako zaželeni sad velikega jubileja leta 2000. Jubileja, ki je ponovno živo postavil pred naše oči skrivnost Jezusa iz Nazareta, Božjega Sina in človekovega Odrešenika. Medtem ko se sveto leto izteka in nam odpira upanja polno prihodnost, naj se dviga k Očetu, po Kristusu, v Svetem Duhu, hvala in zahvala vsej Cerkvi.

S tem voščilom pošiljam iz globine srca vsem svoj blagoslov.

V Vatikanu, 6. januarja, na praznik Gosподove razglasitve, leta 2001, v triindvajsetem letu papeške službe.

Janez Pavel II.

KRATICE

Drugi vatikanski cerkveni zbor (1962–1965):

AA – L	Apostolicam actuositatem – Odlok o laiškem apostolatu (1964).
CD – Š	Christus Dominus – Odlok o pastirski službi škofov (1965).
DV – BR	Dei Verbum – Konstitucija o božjem razodetju (1965).
GS – CS	Gaudium et spes – Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (1965).
NA – N	Nostra aetate – Izjava o nekrščanskih verstvih (1964).
LG – C	Lumen gentium – Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1965).
SC – B	Sacrosanctum Concilium – Konstitucija o svetem bogoslužju (1964).

Drugi dokumenti:

DD – GD	Janez Pavel II., Apostolsko pismo Dies Domini – Gospodov dan, Cerkveni dokumenti 78, Ljubljana 1998.
MI – SU	Janez Pavel II., Bula Misterium Incarnationis – Skrivnost učlovečenja, Cerkveni dokumenti 79, Ljubljana 1999.
OF – M	Kongregacija za nauk vere, Pismo Orationis formae – O meditaciji, Cerkveni dokumenti 44, Ljubljana 1990.
RP – SP	Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Reconciliatio et poenitentia, Cerkveni dokumenti 25, Ljubljana 1985.
EdM – NL	Kongregacija za duhovščino in dr., Navodilo Ecclesiae de mysterio – O sodelovanju laikov pri službi duhovnikov, Cerkveni dokumenti 74, Ljubljana 1998.
TMA – ZTT	Janez Pavel II., Apostolsko pismo Tertio millennio adveniente – V zarji tretjega tisočletja, Cerkveni dokumenti 58, Ljubljana 1995.

KAZALO

Rafko Valenčič, Jubilejno leto kot izziv za prihodnost 5

**Janez Pavel II.,
APOSTOLSKO PISMO
OB ZAČETKU NOVEGA TISOČLETJA 11**

SREČANJE S KRISTUSOM,
DEDIŠČINA VELIKEGA JUBILEJA 14

Polnost časov 15

Očiščenje spomina 15

Pričevalci vere 16

Potujoča Cerkev 17

Mladi 17

Romarji različnih kategorij 19

Mednarodni evharistični kongres 20

Ekumenska razse•nost 21

Romanje v Sveto de•elo 22

Mednarodni dolg 23

Nov dinamizem 23

OBRAZ; KI GA JE TREBA ZRETI IN PREMIŠLJEVATI 25

Pričevanje evangelijev 25

Pot vere 27

Globina skrivnosti 29

Obličje Sina 31

Trpeče in izmučeno obličje 32

Obličje Vstalega 34

ZAČNIMO PRI KRISTUSU IN Z NJIM NADALJUJMO POT 36

Svetost 38

Molitev 40

Nedeljska evharistija 42

Zakrament sprave	44
Prvenstvo milost	45
Poslušanje Bo•je besede	46
Oznanjevanje Bo•je besede	46
PRIČEVALCI LJUBEZNI	49
Občestvena duhovnost	50
Pestrost poklicev	52
Ekumensko prizadevanje	55
Staviti na ljubezen	56
Izzivi sedanjega časa	58
Stvarno znamenje	60
Dialog in misijoni	61
V luči koncila	63
SKLEP – ODRINI NA GLOBOKO	65
Kratice	67
Kazalo	68

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katezezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)

41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)

87. Papeška bilična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)